آقاشیخ محمدعلی بهجت - بنده برعکس میخواهم بآقای حاج آقا عرض کنم راست است که چیزی دولت به ربیع زاده نداده ولی تمام باهتمام دولت میشود در معنی این کارخانه دولتی میشود گمرك که نمی‌دهد تمام ادویه‌جات را گمرك نمیدهد زمین را هم دولت باو میدهد آبش هم ازدولت است اینها را دولت باو میدهد که بیایند تجارت کنند مقدمشان خیر کمال امتنان را داریم تمام اینها بمرحمت ومساعدت دولت است ازحیث معافیت گمرك ومالیات واعطای زمین وآب و غیره فقط یك کارخانه مال خودشان است ومابقی مال دولت است واگذار بآنها کرده که علی‌الرسم تجارت کنند منفعت بآنها برسد فقط آمده است دراینجا اززمین وآب دولتی این کارخانه را دایر کرده است فردا که باین یك ماده رأی دادیم ممکن است که از هر گوشه تشبثات پیدا کنند مثل اینکه بگویند این آب باید بتوسط قوه فشار حرکت کند یا هزار قسم دیگر که یك وقت ممکن است تولید بعضی اشکالات بکنند خواهش میکنم که آقایان امروزه این ملاحظات را بکنند که فردا تولید اشکال نکند وحالا که بنا شده است بر گردد بکمیسیون واضح نوشته شود که مطلب معلوم شود .

رئیس - بهتر این استکه این ماده هم مثل آماده برود بکمیسیون دستور جلسه روز سه شنبه راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع بقانون اداری معارف راپورت کمیسیون بودجه راجع بصاحب منصبان مستعفی قزاق‌خانه راپورت کمیسیون داخله درخصوص طرح آقای دکتر امیرخان درباب تخصیص عشر مالیات نوافل در مصرف آبله کوبی اگر وقت داشته باشیم راپورت کمیسیون فوائدعامه راجع بطلاشوئی کوه‌زر .

حسنعلی خان - بنده می خواستم متذکر شوم خاطر آقایانرا که پنجروز قبل که آقای رئیس‌الوزراء تشریف آوردند وکابینه را معرفی کردند وعدهٔ صریح فرمودند که روز پنجشنبه وزیر معارف را درمجلس معرفی کنند و امروز که یکشنبه است سه‌روز هم از آنروزیکه قرار داده‌اند گذشته‌است بنده تمنا می کنم که بآقای رئیس‌الوزراء یادآوری شود که زودتر وزیر معارف را معین ومعرفی کنند .

حاج عزالممالك — بنده چندین مرتبه در باب خالصجات این عرض کردم وحالا بدبختانه وزارت مالیه لایحه خودش را پس گرفته و شاید نخواهد دوباره بمجلس پیشنهاد کند این چیزی است حق مجلس این حق را بکمیانی واگذار کرده‌اند واین بخلاف قواعد مقرره است باید این لایحه بمجلس بیاید وبا اطلاع مجلس این را واگذار کنند وهر قدر بدون تصویب مجلس عمل شود تصرفی است بدون حق وضرر دولت است .

آقامیرزا احمد — بنده هم فرمایشی را که آقای حسنعلی خان فرمودند موافقم ومسئله مستخدمین نظمیه راهم خوب است تأکید شود که زودتر بگذرد وگذشته ازاین فرمایشی را که آقای حاج عزالممالك فرمودند هنوز محل نزاع است که اینکار کارمجلس است یانه که وزیر مالیه خلاف قانون کرده باشد مجلس یك‌ساعت از شب گذشته ختم گردید .

جلسه ۱۷۲

صورت مذاکرات روزسه شنبه ۵ شهر ذی‌قعده‌الحرام ۱۳۳۸

مجلس ۲ ساعت قبل از غروب آفتاب در تحت ریاست آقای ذکاءالملك تشکیل شد .

صورت مجلس روزیکشنبه ۳ را آقای معاضد - الملك قرائت کردند .

(غائبین جلسه قبل)

قوام‌الاسلام . نوبری . حاج میرزا آقا . آقای سیدعلی آقا . آقاسید محمدرضا . امام جمعه خوئی بدون اجازه

منتصرالسلطان . حاج فاتح‌الملك . آقای کاشف بااجازه غایب

حاج سید نصرالله . ممتازالدوله . آقا شیخ حسین یزدی . دکتر امیرخان . هشترودی . معتمد-التجار . حاج آقا درموقع مقرره حاضر نشده

آقای حاج میرزا زین‌العابدین و تربیت مریض بودند .

رئیس — درباب صورت مجلس ملاحظاتی که هست بفرمائید

منتصرالسلطان - بنده مریض بودم که حاضر نشدم .

حاج سیدنصرالله - بنده سر وقت اینجا حاضر بودم اشتباه شده‌است .

بهجت . بنده درخصوص کمیسیون پرو گرام میخواستم سئوال کنم که تاکنون چه کار کرده‌است حالا یکسال است ازاین دوره گذشته است وقتیکه مارجوع کنیم بفهرست خدماتی که مجلس کرده‌است همان کمیسیون شش نفری است که دراواخر شعبان این احساس شده ویك کمیسیون ۹ نفری انتخاب شدودرتمام رمضان همینطور کاری نکردند بعد هم که تقاضاشد وشش نفر دیگر برآنها علاوه شد همینطورمعلوم شد کاری نکرده‌اند اگرچه اطلاع داریم خیلی زحمت کشیده‌اند و مشغول کار هستند و از خدمات آنها متشکرهستم ولی از قراریکه شنیدم یك کلیاتی فعلا درآن کمیسیون مطرح و یقین دارم که مدتی کار خواهد داشت که آنها حل شود حالا عرض بنده این است که اساس آن کلیات را که فعلا در کمیسیون مطرح است خوبست راپورت بدهند که از امروزکه شروع می کنیم بدستور روز بعد ازروی کلیات همان نقشه حرکت کنیم تا بعداز آن مسائلی را که درنظر دارند حل کنند واز روی آن ترتیب عمل کنیم .

معزز الملك — چون بنده مخبر آن کمیسیون هستم لازم است عرض کنم تصور میکنم آن کلیاتی که درکمیسیون مذاکره شده بمجلس بیاید فایده بکند بجهت آن که کلیاتش چه چیز است کلیات این است که باید این خرابیها که درکاراست اصلاح شود ولابد آن خرابیها راهی دارد و باید راهش فهمید و پس از آن راها معین شد باید بیاید بمجلس و ازروی آن مجلس بتواند رفتار کند تاآن ترتیب تمام نشده است گمان نمیکنم بشود آن کلیات را بیاورند بمجلس و نتیجه هم نخواهد داشت .

(راپورت شعبه اول قرائت شد)

که شعبه اول روزشنبه ۲ ذی قعده بریاست آقای حاج فاتح الملك منعقد و برای کمیسیون عرایض بعوض آقا عبدالحسین رأی گرفته شد باا کثریت ده رأی از یازده رأی برای ادیب‌التجار بعضویت آن منتخب شدند ونیز بجای آقای معاضدالسلطنه برای عضویت کمیسیون تفتیش نان ادیب‌التجار با کثریت سه رأی منتخب شدند)

آقامیرزا احمد - می‌خواستم عرض کنم که در جلسه گذشته جمعی از نمایندگان تقاضائی کردند وفرستادند بهیئت رئیسه وآن تقاضا این بوده که وزیر داخله را حاضر کنند تادر باب اوضاع جنوب مذاکره شود که این روز ها اوضاع جنوب اهمیت پیدا کرده است وترتیبی برای آنجا داده شود .

تلگراف واصله از قصر از طرف آقای آقا سید ابوالحسن مجتهد اصفهانی ذیلا نوشته میشود قرائت شد .

مجلس مقدس شورای ملی شیدالله ارکانه — هرچند از انتخاب مبعوثان عظام ایدهم الله تعالی خادم شریعت‌مطهره را بسمت عضویت هیئت مقدس مجتهدین اعضاء متشکر وآرزو مند خدمت بدین و دولت وملت بوده وهست لیکن نظر بموانع کثیری ازاین توفیق محروم وهمانطوریکه حضور آقایان آیت الله دامت ظلالهم معروض داشتم استعفای خود را به مجلس محترم باکمال اعتذار تقدیم وامید پذیرائی دارد انشاء الله تعالی (الداعی ابوالحسن-الموسوی الاصفهانی) .

رئیس - آقای آقا سید ابوالحسن اصفهانی که جزو علمای خمسه انتخاب شده بودند برحسب این تلگراف استعفا داده اند حالا امروز یا فردا بایدعوض ایشان بقرعه تعیین شود اظهارشخوبست که امروز انتخاب شود .

رئیس - چون هرچه زودتر بشود بهتراست همین امروز انتخاب شود .

سلیمان میرزا . میخواستم عرض کنم اینکه برای کمیسیون تفتیش نان عضو معین میکنند کمیسیون نانی نیست تا اینکه برای او عضو معین کنند یك کمیسیون نانی معین شد ازبرای عمل نان فقط یکی دوجلسه منعقد شدورفتند تفتیش خودشانرا کردند وراپورت دادند که جنس وارد میشود ووارد هم خواهد شدو کمیسیون تفتیش پیش از این کاری نداشت وظیفه‌اش همان بود که انجام داد و اینکه آقای ادیب التجار بجای آقای معاضد السلطنه انتخاب شده اند برای یك چیزی است که وجودخارجی ندارد وبرای اینکه رفع اشتباه شود این عرض را کردم همه بدانند کمیسیون نانی نیست .

آقامیرزا ابراهیم خان — تقاضائی است بامضای [۱۵] نفر نمایندگان قرائت میشود بقراری که ذیلا مندرج است [ما امضاء کنندگان ذیل پیشنهاد میکنیم بواسطه کثرت عده کمیسیونها واشغال فوق العاده آقایان وکلا درکمیسیون های مزبوره

جلسات مجلس مثل سابق هفته سه روز باشد[امضاء کنندگان] دکتر علیخان آقا سیدجلیل میرزاعلی اکبر خان دهخدا طباطبائی دکتر اسمعیل خان معتمد التجار معاضدالسلطنه مرتضی قلیخان بختیاری ناصرالاسلام سلیمان‌میرزا حسنعلی خان میرزامرتضی قلیخان مستشارالدوله سرداراسعد آقا میرزاابراهیم خان آقا شیخ غلام حسین

آقایان اعضاء کمیسیونها اگر کار بکنند و جلسات‌مجلس راهم داشته باشند واینکه‌عده‌جلسات مجلس‌رابخواهیم تخفیف بدهیم‌بنده صحیح نمیدانم وگمان میکنم که مطابق صورت تقسیم که کردند کمیسیون ها وقت دارندکه‌کاربکنند نظردیگریست و در این صورت خوب‌است مجلس هم‌تشکیل شود

آقامیرزاداود خان - در یك ماه قبل‌از این جلسات مجلس‌که ۵ روز شد همین نمایندگان رای دادند از آنوقت هم عده کمیسیون ها را می‌دانستند باید علت را فهمیدکه چه شده آنروز این رأی‌را دادند وامروز می گویند باید عده کم شود وعلت این‌تجدید رأی راباید دانست که‌چیست

رئیس — تغییر رأی‌بملاحظه این است که بنده اطلاع دارم که واقعاً از برای کمیسونها اسباب عسر وحرج شده است نمیدانم بواسطه‌ضیق وقت چه بکنیم مثلا همین کمیسیون پروگرام را که بنده‌در آنجا هستم می‌بینم بواسطه ضیق وقت اگر بخواهیم آن کمیسیون را منعقد کنیم از کمیسیونهای‌دیگر بازمیمانیم واگربخواهیم آنهارا منعقد کنیم‌ازاین‌بازمیمانیم وهم‌چنین‌آن کمیسیونهای دیگر هم‌که فوق‌العاده نیست همین حال را دارند

متین‌السلطنه - عرض‌میکنم اینکه پیشنهاد کرده اند که جلسات مجلس‌مثل سابق باشد بنده‌اولا آن رأی سابق راصحیح نمیدانم بواسطه اینکه تا کار در کمیسیونها زیاد است میگویند هفته سه یا دو روز باشد وقتیکه‌کار در کمیسیونها کم‌است آنوقت‌میگویندهفته‌چهار پنج‌روز باشد ماده(۱۱۵) نظامنامه داخلی بما میگویدکه رئیس مجلس قبل از اینکه مجلس‌را ختم کند درباب دستور جلسه آتیه تعیین روز و ساعت و موضوع مذاکرات با مجلس رجوع مینماید باینکه هر وقت رئیس دید کار کم است عده‌جلسات را کم میکند هروقت‌کار زیاد شد ومواقع رامقتضی‌دانست زیاد میکند وواقعا میتواند هفتهٔ هفت‌روز قرار بدهد.

رئیس — حالا خوب است در این باب تجدید رأی کنیم ولی درهیئت رئیسه ملاحظه کارها رامیکنیم اگرلازم‌باشد تخفیف درجلسات همانطور جلسات راکم میکنیم.

راپورت کمیسیون داخله راجع بطرح دکتر امیر خان در خصوص تخصیص عشر مالیات برای مصارف (آبله‌کوبی) و (سرم) دیفتری قرائت شد کمیسیون پس از مذاکرت لازمه همان عشر مالیات نواقل‌را برای مصارف‌مذکور تصویب‌نموده بودکه بااطلاع وتصویب انجمن حفظ‌الصحه‌رسمی که مرکب است‌از اطبای بادیپلم ایرانی وخارجه‌در تمام بلاد ایران‌بمصرف برسد.

طرح دکتر امیرخان‌هم ازقرار ذیل‌قرائت‌شد

(چون‌یکی ازمهمترین وظایف بلدیه رعایت امور صحیه‌ساکنین شهراست لهذا این بنده دوماده قانونی ذیل‌را پیشنهاد میکنم)

اولا از مالیات نواقل تومانی یك قران برای اصلاح امورحفظ‌الصحه و بالخاصه تعمیم آبله کوبی و گلودرد بطور مجانی تخصیص شود .

ثانیاًوجوهیکه ازاین‌ممرحاصل میگرددبمجلس حفظ الصحه رسمی‌دولتی داده میشود که به نظارت وتصویب مجلس‌مذکور بمصرف برسد

امضاء کنندگان دکتر امیرخان با پانزده نفر از نمایندگان

دکتر امیر خان — بنده‌خیلی‌امیدواربودم که این‌طرح زودتر باید بمجلس بیاید و بگذرد و اگرزودتر میآمد میگذشت ممکن بودکه خیلی‌از اطفال وطن راکه ازنبودن مایه آبله ومخصوصاً اطفال‌فقرا راکه یا بواسطه نداشتن پول یابواسطه نبودن آبله تلف شدند نگاهداری نمایند و حالا،با وجود اینکه خیلی طول کشیده باز خیلی متشکرم‌و در این تشکر بنده هزار ها طفل آبله دار شریك هستندو امیدوارم که آقایان نمایندگان محترم هم رأی خودشان را اظهارنموده وهم خودشان‌رادراین اقدام خداپسندانه دردفتر نوع‌پرستی ثبت‌فرمائیدو وتقاضای فوریت آنرا میکنم

آقا سید حسین کزازی - بنده اساسا با این طرح‌همراهم‌ولی بموجب اطلاعاتی که دارم‌هنوز مالیات نواقل‌بموقع اجرا گذارده‌شده فقط‌مقداری درطهران‌مجری‌شده‌است‌خوب‌است‌خواسته‌شود که‌بموقع اجرا گذارده‌شودودر این‌صورت این هم موضوع ندارد زیرا که درسایر بلاد بموقع اجرا گذاشته نشده است .

فهیم‌الملك - اساسا این طرح و راپورت هردو صحیح است لیکن بنده ملتفت نیستم که چه مبلغی را برای چه مصرفی معین کرده اند ورای میدهند خوب بود بعد از این که این طرح رفت بکمیسیون داخله معین میکردند که مقصود این طرح چیست آیا برای حفظ‌الصحه مرکزاست یا ایالات و ولایات است یا اینکه برای سرحدات و تا چه اندازه مخارج‌میکنند وبعد میرفت‌بکمیسیون بودجه آنجا معین میکردند که‌مالیات نواقل چقدر است عشرش چه‌اندازه هامیشود وچه اندازه‌مصارف لازم دارد آنوقت میتوانستیم بگوئیم چه مبلغی‌را برای چه کاری معین کرده‌اند و الا باینطوری که احمالا نوشته اند عشر مالیات نواقل برای‌حفظ‌الصحه درصورتی‌که هیچ معلوم نیست مالیات‌نواقل چیست و عشر آن چقدر است و این مقدار صرف چه محل خواهدشد وکار حفظ‌الصحه چه خواهدبود این را بنده صحیح نمی دانم و عرض میکنم که این‌مطلب اساساخیلی‌صحیح است ولی این‌راپورتی که ازکمیسیون آمده است از او چیزی فهمیده نمی شود .

حاج شیخعلی خراسانی - مطالبات‌نواقل البته خاطر آقایان مسبوق است که یك میزان‌معینی ندارد برای اینکه یك مبلغی است که از نواقل دریافت می شود بسا هست که در یکسال خیلی و دریك سال کمتر دریافت می شود حالا هرقدری که عاید شد هرساله عشرش دریافت شده بتصویب انجمن حفظ‌الصحه رسمی مصارف میشود حالا اگر انجمن حفظ الصحه رسمی نداریم بعداً تاسیس میشود [اظهار شد فعلا انجمن حفظ‌الصحه‌داریم) اگر هست بنده اطلاعی ندارم و چون این مالیات از عایدات بلدی است و راجع بمداخل داخلی‌است که از خود محل گرفته می‌شود وبمصارف خصوصی محلی میرسد بکمیسیون بودجه موبوط نیست‌ونباید بآنجا برود مثل اینکه مالیات نواقل هم داخل بودجه نمی‌شود جزء عایدی مملکتی نیست‌که منوط بتصویب کمیسیون بودجه باشد و این مالیات‌هم حالا در تهران بعد هم در باقی جا ها البته عاید خواهد شد البته بتصویب انجمن حفظ الصحه عشر آن در مصرف همین آبله کوبی [سرم دیفتری] خواهند رسانید.

دکترعلیخان - یك مطلبی در اینجاست که بنده می‌خواستم سئوال کنم و آن این است که الان در طهران در مجلس حفظ الصحه است یك مجلس حفظ‌الصحه است‌که دولتی است ورسمی است و بنده آنرا خیلی مهم میدانم و یقین دارم که اگر این کار رجوع شود بآنجا بطور صحیح انجام بشود و یك مجلس حفظ‌الصحه هم هست‌که بلدیه تشکیل داده است و احتمال میدهم اگر این مطلب بگذردبلدیه اظهارکندکه این باید بانجمن حفظ‌الصحه بلدی برسد پس باید این راهم مجلس معین کندکه مقصود ازمجلس‌حفظ‌الصحه رسمی کدام است‌که اسباب‌اشکال نشود.

ناصرالاسلام — بنده می‌توانم عرض کنم که این عنوانی نیست که آقایان نمایندگان اینقدر در او مذاکره کنند و محتاج بدقت باشد بهمان ترتیبی‌که مخبر گفت این مسئله‌از همان دهیك‌مالیات نواقل گرفته شده‌بتصویب انجمن حفظ‌الصحه‌مصرف خواهد شد و این هم مسلماً راجع شد بیك عده از فقرائی که نمی توانند از عهده مخارج این مسئله برآیند و مردمانی که‌شخصاً استطاعت ندارند و این از آن پیشنهاد های بسیار مهم است که باید همگی در آن چندان مذاکره نکرده و زودتر رأی بدهیم که بگذرد و به عقیده بنده این ترتیبات و تفصیلات راجع بما نیست راجع بوزارت داخله است که باید به‌بینند و بایدبچه‌ترتیب مصرف‌شود.

حاج‌شیخ‌علی‌خراسانی — اینکه آقا فرمودند راجع باطفال فقراست در هیچ جا رسم نیست که این تنها راجع باطفال فقرا باشد این‌یك اداره‌ایست که بهمه مردم و ساکنین باید داده‌شود اعم از اینکه فقرا یا اغنیا باشند نهایت این است که‌اگراین‌اندازه کفاف نداد برای مخارج آن‌باید ازجای‌دیگر تهیه‌شود.

محمدهاشم‌میرزا - آنچه بنظر دارم

وقتیکه این قانون گذشت‌باسم وسایط نقلیه گذشت خوب است باز همان‌اسم‌و سایط نقلیه باشد واگر باسم نواقل گذشته بود و بنده خاطرم‌نیست که‌مطلب دیگری است.

حاج‌فاتح‌الملك — بنده می خواستم در جواب آقای فهیم الملك عرض‌کنم مالیات نواقل مالیات معنی نیست هر چه عایدی نواقل شد عشر آن را بقول آقای دکتر امیر خان صرف این کار نمایند و این هم جزء عایدات مملکتی است که‌برود بکمیسیون بودجه.

دکترامیرخان — فرمایشی را که آقای دکتر علی خان فرمودند خیلی صحیح است ولی خودمان را باید گول بزنیم و هر طبیبی را که تحصیل صحیح نکرده است و دارای دیپلم نیست نباید گذاشت که آبله بکوبد زیرا تولید مرض دیگر و زحمت می‌شودبعضی امراض هم هست‌که حتما لازم است در این موقع جلوگیری شودمحض اینکه آبله شان‌صحیح کوبیده شود از طرف‌دولت این را برای حفظ الصحه معین کرده اند و البته همین حفظ‌الصحه همان‌حفظ‌الصحه دولتی‌رسمی‌است که هم اطبای ایرانی صاحب دیپلم و هم اطبای خارجه با دیپلم هستند و بطوری که‌عرض کردم‌هفته یك مرتبه منعقد میشود که اطفال فقرا را بیاورند آنجا مجاناً آبله بکوبند و آبهائی هم‌که ماده آبله‌است خواسته‌ایم واگر این طرح بگذرد مجاناً حاضر می‌شود وهریك از آنها در یك محله می‌نشینند اطفال‌را مجاناً معالجه می کنند.

حاج‌دکتررضاخان - بنده تقاضا می کنم یك دفعه دیگر این‌طرح‌را بخوانند

[ثانیا راپورت قرائت شد)

معاضدالملك - بنده‌گمان می کنم طرحی راکه خودآقای دکتر امیرخان پیشنهاد کرده است بهتر است ازاین راپورتی که از کمیسیون آمده زیرا بطور قانونی نوشته‌شده ویك‌تفصیلی داده و آن ایرادهم که دکتر علیخان گفت صحیح است لفظ دولتی آنجا لازم دارد چون انجمن‌حفظ‌الصحه رسمی ممکن است‌شامل‌حفظ‌الصحه‌بلدی‌هم بشوداگر لفظ انجمن حفظ‌الصحه‌دولتی نوشته شوداین‌اشکال رارفع می کند .

لسان‌الحکماء - اگرنظرآقایان‌نمایندگان مجلس سابق باشد بنده این‌طرح را سابقاً پیشنهاد کردم ولی آنطوریکه بود وگمان می کنم که‌صرفه آن بیشتر باشد وآن تأسیس اداره مایه‌آبله‌سازی بود واینطور بنظر بنده‌چندان صرفه ندارد و بنده خاطر دارم که مرحوم مظفرالدین شاه حاضر شد برای تشکیل این اداره مبلغی هم تعیین شد که مایه آبله‌بیاورند که‌آن‌مبلغ رابنام مواجب و حقوق بردند گمان‌میکنم اگر بآن طورترتیب داده‌شود که‌اداره‌آبله‌سازی‌تأسیس‌شود بهتر خواهدبود ومحل آن اداره هم سهل‌است .

مؤتمن‌الملك - اگرپیشنهاد تغییرمیکنند عرضی ندارم والا مقصود این‌بود که این‌مسئله‌خیلی مهم است اگربااین‌ترتیبی که‌گفته شد دراینجاقید نشود فردا درهرولایتی یك‌انجمن باسم‌حفظ‌الصحه تشکیل وداخل‌این‌مسئله خواهندشد وآن‌مقصودی که درنظراست بهیچوجه پیشرفت نخواهد کرد باید نوشته شود باجازه مجلس حفظ‌الصحه دولتی که در مرکز منعقد است باید باجازه یك همچه مجلسی باشد والااگر اینطور نشود دچار اشکالات خواهیم شد .

رئیس — چونکه صاحب طرح آقای‌دکتر امیرخان هستند می‌فرمایند باید لفظ دولت نوشته شود وکمیسیون هم همین طرح ایشان را تصویب کرده است چیزی که هست یك اصلاح مختصری لازم دارد عبارت راپورت هم قانونی نیست دراین صورت گمان می کنم که اگر بهمان‌طرح دکتر امیرخان رأی گرفته‌شودبهتراست طرح دکترامیرخان قرائت شد .

دکترامیرخان - بنده‌درجواب آقای‌لسان‌الحکماء عرض می کنم که مرکز ساختن آبله را صحیح است‌بایدداشته‌باشیم ولی‌دراین باب‌مطالعات شده وبعدبنده این‌طرح‌راپیشنهاد کرده‌ام اولا آن یکسال ونیم‌تا دوسال طول‌دارد که‌بعدما بتوانیم‌مایه آبله برداریم بعلاوه مخارج زیادی دارد واگر بنا شود که‌از مراکز بخواهیم خرج کمتر دارد وخیلی کم پول می‌شود مثلا بیانصد دینارممکن‌است بیست نفر را معالجه کنیم این‌است که‌مطالعات شده‌وباین طور پیشنهادشده‌وبعقیده بنده خیلی خوب‌است‌برای اینکه یکسال یادوسال مدت‌نمی‌خواهد وهم مخارج آن کمتر است .

کاشف — هر قانونی که از مجلس بگذرد لازم است که راجع بهر وزارت‌خانه است خودوزیر یا معاونش باید حاضرباشد که نظریات خودش را راجع باجرای آن اظهار نماید از این جهت بنده خیلی لازم‌می‌دانم‌که یاوزیر داخله یا معاونش حاضر باشد که‌این‌قانون بگذرد که‌بعدهادچاراشکالات‌نشویم

حاج‌شیخعلی — ماکه حالا وضع قانون جدیدی نمی‌خواهیم بکنیم قانون نواقل که‌تأسیس می‌شد معاون وزارت داخله حاضربود واجرای‌آنرا متعهد شده وحالا فقط چیزی که هست این است پیشنهاد شده که‌یك عشر از آن مجزا شود برای مصارف (آبله کوبی) و سرم دیفتری کمیسیون چیزی ازخودش اضافه نکرده است همان دو ماده آقای دکتر امیرخان را تصویب کرده است (دو فقره‌پیشنهاد بقرارذیل‌ازطرف نمایندگان‌قرائت‌شد)

« ۱ » ازطرف دکتر حاجی رضاخان

[بنده پیشنهاد می کنم که گذشته از اینکه آبله کوبی وتنقیه سرم مجانی است خودمایه‌آبله‌هم باید مجانی باشد »

«۲» ازطرف آقای دکتر علیخان [بنده پیشنهاد می‌کنم که‌اندازه عایدی وسایط نقلیه‌هر محلی است‌عشر آن‌مبلغ بتصویب مجلس حفظ‌الصحه محلی صرف آبله‌کوبی وسرم‌دیفتری آن‌محل‌شود

حاج‌شیخعلی‌خراسانی - این حرف هم صحیح نیست بواسطه اینکه دربعضی ولایات مالیات نواقلمان زیاده ازخرج دولت ودربعضی ولایات‌هیچ نداریم‌مملکت ایران که‌ازهم مجزا نیست که‌مااین ملاحظات‌را بکنیم

معاضدالملك - گمان می‌کنم اشکالاتی که دراین‌مود می‌کند صحیح نیست بجهت اینکه مخارج حفظ‌الصحه باید عمومی باشد برای اینکه این چیز خیلی مقدمی است و از برای نوع است و تفاوتی نمی‌کند در اینکه عایدی طهران در کرمان صرف‌شود عایدی کرمان درطهران‌صرف شود ولی باید بنویسند وولایات‌اگرهم‌چه‌عبارتی‌را مزید کنند آنوقت شامل مرکز و ولایات هر دو خواهد بود .

مشیرالدوله — بنده میخواستم‌عرض کنم که این مالیات مالیاتی است‌که بروسائط نقلیه و از برای‌مصارف‌بلدیه گذاشته شده است‌وحالاعشرش را میخواهند مجزا کنند و بنده همچو تصورمی کنم که این‌کار از وظایف مجلس نباشد این کاری است‌که خود بلدیه‌باید بکنند و دیگر این‌که اینجا مذاکره می‌شودکه اینکار چطور ودر کتابچه‌ترتیب باشد والبته در هرولایتی هم یك‌وقایع نگاری‌وارد وترتیب اینکار را بطور صحیح مرتب میکند و الا این‌طورکه‌ما دراین‌باب‌مذاکره‌می کنیم باید‌بگوئیم که باید یك لایحه هم‌پیشنهادشوددرباب‌ترتیبات‌این کار آقا میرزا ابراهیم خان ماده اول را پس از اصلاح بقرار ذیل قرائت نمود .

ماده [۱] از مالیات وسائط نقلیه تومانی‌یك قران برای اصلاح امور حفظ‌الصحه‌و بالخاصه تعمیم آبله کوبی وتقسیم‌سرم گلودرد دیفتری‌بطورمجانی تخصیص شود]

رئیس — رأی میگیریم کسانیکه با ماده اول بطوریکه قرائت شد موافقند قیام‌نمایند]اغلب قیام کردند]

ماده (۲) نیز پس از اصلاح بعبارات ذیل قرائت شد .

ماده] ۲] وجوهیکه از این ممر حاصل میگردد بمجلس حفظ الصحه رسمی مرکزی‌دولت داده میشودکه بنظارت و تصویب مجلس مذکوردر تمام مملکت بمصرف برسد]

رئیس — رأی میگیریم در این ماده دویم کسانیکه ماده دویم رابطوری‌که خوانده شدتصویب مینمایندقیام‌کنند (اکثر قیام نمودند)

رئیس — حالابر مجموع این دو ماده‌رأی میگیریم کسانیکه مجموع این‌دو ماده را بطوریکه خوانده شد و رأی داده شد تصویب‌می‌نمایند قیام نمایند] اغلب‌قیام نمودندودو ماده مسطوربا کثریت ازمجلس شورای‌ملی گذشت]

راپورت کمیسیون فوائد عامه راجع بقانون اداری وزارت فواید عامه را آقای میرزا ابراهیم خان قرائت نمودند .

رئیس — این قانون را آقایان مطالعه کرده‌اند دیگر خواندن لازم ندارد حالا باید در کلیات آن شورشود آقایانی که‌در کلیات آن‌نظریاتی دارند بفرمایند .

حاج آقا - در کلیات این لایحه مذاکرات لازم نیست بواسطه اینکه آقایان فراموش کرده‌اند این لایحه قبلا دراین مجلس آمده و درکلیات ان رأی گرفته شد بعد داخل در مواد شدند بواسطه

تفکیك ومجزی شدن ادارات از یکدیگر قرار شد بر گردد وازهمدیگر منفصل شود و دومرتبه مطرح شور شود باین جهت گمان می کنم که این یك لایحه علیحده نیست بلکه همان قانون است که در آن شور کلی شد و فقط برای تفکیك رجوع شد به کمیسیون (گفتند صحیح است)

ماده اول بعبارت ذیل قرائت شد .

ماده (۱) دوائر ادارات وزارت فوائد عامه از قرار تفصیل ذیل است .

[۱] دایره وزارت وکابینه وزیر [۲] مدیر کل [۳] دایره جنگلها و ابنیه و باغات (٤] دایره معادن و راهها و میاه [٥] دایره تفتیش (٦) دایره محاسبات .

معاضدالملك — اینجا فقط در ماده اول خواستم عرض کنم که (دوائر ادارات) غلط است باید نوشته شود (شعب ادارات) برای اینکه دوائر لفظ جمع است .

منتصرالسلطان — در اینمسئله که آقای معاضدالملك میفرمایند در کمیسیون بواسطه ضیق مالیه اینطور رأی داده شد ونخواستیم تشکیل ادارات کنیم باین جهت همه را دایره کردیم وقرار شد درخود ماده اول بگنجانیم .

آقامیرزا ابراهیم‌خان — اینکه نوشته دوایر وادارات برای این است که وزارت فوایدعامه دارای شعب وادارات خواهد بود ادارات آن شعبی است که بولایات کشیده میشود ودارای دوایر واداراتی چند است و دایره آن است که در خود وزارت خانه تأسیس میشود .

بهجت - اعتقادم این است که درباب تجارت هم دراینجا نظری کرده باشیم در کمیسیون عرض کرده بودم حالاهم واضح‌تر عرض میکنم الان مدتی است وزیر تجارت نداریم و کابینه هم که معرفی شدند هیچ اسمی ازوزیر تجارت نبردند وهمچه معلوم شد که آن وزارتخانه صفر ومنحل شده است پس خوب است اعمال وزارت تجارت را که درجزء یکی از این دوایر بگنجانیم واداره صناعت وزراعت و تجارت را یکی بکنیم که یك وزیر داشته باشد وتمام آنها درتحت اداره آن وزیر باشد مثلا فرض بفرمائید که قانون شرکتها که آقای مؤتمن‌الملك مرتب کرده است که باید بیاید بمجلس این لابد ازیکنظری باید مذاکره کرد یك وزیری باید داشته باشد که دفاع کند وچنین کسی نیست واعتقاد بنده این است که وزارت تجارت واعمال تجارتی ما خیلی بوزارت فوایدنزدیك است یااینکه اعمال تجارتمان راراجع بکنیم از این دوایر یایکی ازشعبات که راجع بشرکتها است که درعمل تجارت وزراعت وشرکتها رسیدگی میکنند این هم جزء همان دوایر باشد .

منتصرالسلطان - وزارت تجارت خودش یك تجارتخانه مخصوص است و اگر نظر آقایان نمایندگان باشد درچندی قبل آقای رئیس‌الوزراء که این مسئله را درنظر داریم ویك تأملی دراین مسئله است که باید در کابینه وزراء مذاکره شود که به‌بینیم آیاامروز وزارت تجارت لازم است یاخیر وفعلاقانون وزارت فوایدعامه را نوشته ایم و نظری که بوزارت تجارت نداشتیم برای اینکه این هیچ مربوط بتجارت نیست خودش یك اداره مستقلی است واین رانمیشود جزء وزارت فوایدعامه کرد حالا اگرلازم است یك وزارتخانه را ضمیمه یك وزارتخانهٔ دیگر بکنیم آنرا هم باید مجلس رأی بدهد که مجلس رأی نداد وفرمودند باید ازهمدیگر تفکیك شود وچون فعلا دووزارتخانه را دریك وزارتخانه گنجانیده‌ایم بعقیده بنده دیگر نمیتوانیم امروز یك وزارت تجارتی را هم ضمیمه یکی از این دو وزارتخانه بکنیم .

حاجی آقا — بنده اولا این معنی‌را باید متذکر شوم که هروقت یك لایحه ازطرف وزیر پیشنهاد میشود درموقع شور آن باید خودوزیر یامعاون وزیر حاضر باشد ودفاع کند بدبختانه تاحال آنمسئله مراعات نشده است که قبل از آنکه مابگوئیم آنها حاضر باشند وهمیشه به‌بینیم مخبر کمیسیون عوض وزیر یا معاون مدافعه میکند وحال آنکه چه‌بسا میشود که نظریاتی راکه وزیر دارد کمیسیون مخالف آن نظریاتی راکه وزیر دارد کمیسیون مخالف آن نظریات است این یکی وثانیاً این راپورتی که از کمیسیون آمده گمان میکنم که دراین تغییر خیلی اشتباه شده است برای اینکه مینویسد که «دوایر ادارات وزارت فوایدعامه» بدیهی است دوایر یك هیئتهای کوچکی است که در تحت اداره‌و کوچکتر از اداره است واز اول که اینها مجلس آمد ادارات نوشته بود درست خاطرم هست که گفته شد اینها ادارات است و در آنمذاکرات باشکالات شد که این ادارات زیادی است و خوبست همه درتحت یك اداره عنوان دایره داشته باشد باین جهت اینها برگشت که آن دوائر در تحت آن اداره نوشته شود وحالا به‌بینیم کمیسیون بکلی آنرا حذف کرده است گویا آن نقطه نظر راکمیسیون فراموش کرده است که ادارات کم شود ومصارف زیاد نشود و مخصوصاً احساسات نمایندگان این بود که غالب این ادارات زیادی کمتر شود وبا وجود اینکه ممکن بود دایره جنگلها وباغات ومعادن تماماً یك دایره مخصوص شود باز نمفدانم چرا آنها را ازهم تفکیك کردند بواسطه اینکه ممکن بود دوایر جنگلها وباغات وراه تمام رایکی بکنند واغلب این ادارات تشکیل شود

منتصرالسلطان — آن نظری راکه فرمودند درباب اداره ودوایر ماهم نظررا داشتیم وتمام آنها که اداره بودند دائره نوشته‌ایم وفقط دودایره دراینجا گنجانیده‌ایم یکی دایره جنگلها وباغات است دیگری دایره راهها ومیاه است واین راچطور میشد که یکی بکنیم جنابعالی خوبست تصور این‌را بفرمائید که هنوز معادن کشف نشده وآن چیزهائی که کشف شده است الان وزارت فوایدعامه بیشتر از صد هزار تومان میگیرد یعنی غیراز معادن جنوبی هفتاد وپنج هزار تومان میشود که ما خبرداریم وشعبه جنگلها که امروز باید مرتب شود جنگلهای دولتی و اربابی باید از همدیگر تفکیك شود ومرتب شود ونمره گذاشته شود ودرتحت نظر وزیر فوایدعامه اصلاحات بشود وهم چنین آنهائی که قطع میشود بجای آنها عرض بشود واما درخصوص باغات وابنیه دولتی بنده خیلی تعجب میکنم بچه نظر اینرا میفرمائید در صورتی که ابنیه دولتی منحصر بطهران و اطراف طهران نیست بلکه در ولایات هم هست که باید تمام آنها رسیدگی شود بدیهی است یك دایره نمی تواند تمام این‌ها را رسیدگی نماید دیگر راهها که امروز تمام این راهها که در ایران است که بعضی از آنها را امتیازش را داده اند به بعضی کمپانی ها واین تا اندازه اسباب اشکال شده است و بعضی ها را هنوز مشغول نشده اند و همه‌روزه با بعضی کمپانی های خارجه و داخله مشغول هستند و یك دایره نمیتواند از برای تمام اینها کاربکند و همچنین راجع بمیاه که عبارت از رود خانه و دهنه مرداب ها باشد وبعضی ترتیباتی که باید رسیدگی شود بعقیده بنده هر کدام از آنها یك ترتیبی دارد که باید صحیح شود حالا خواهید فرمود امروزه دولت ما این اندازه کار ندارد بنده می گویم کمیسیون بهمین ملاحظه که اینها هنوز مرتب نشده اند منقسم بدو اداره کرده اند درصورتیکه باید منقسم بهشت اداره بشود که هر اداره شعب و دوایر مختلف داشته باشد .

حاج شیخ اسدالله — بنده تقویت می کنم فرمایش آقای حاجی آقارا که فقط تبدیل کردن اداره را بدایره این تقلیل مخارج نمیکند این بیاناتی که فرمودند صحیح است ولی یك چیزی ناقص داشت که لازم بود بفرمائید و آن این بود که این همه اشجاری که در این باغات و جنگلها هست یك اداره نمیتواند رسیدگی بکند کدام باغات کدام جنگلها کدام معادن تمام این ها را ممکن بود یك دائره کرد که بودجه مملکت ما کم بشود ملاحظه اوضاع حالیه مملکت ماشده باشد .

آقا میرزا احمد — لفظ ادارات اینجا زیاد است گویا سهو شده اگرچه فرق اداره و دایره واضح است البته دایره کوچك تر است و اداره شامل دایره است وازاول این قانون هم اگر ملاحظه فرمائید هیچ جای آن نیست که لفظ اداره باشد تمام دایره است اما مسئله زیادی بودن این دوایر آن چیزیکه درلایحه وزیر بود هشت دایره بود ابنیه و باغات هم علیحده یك دایره بود میاه و راهها هم یکی بعد در کمیسیون اینطور مذاکره شد با معاون وزیر فوایدعامه و معاون اصرار داشت در اینکه این ها باید باشد و دلایلی برای این ها ذکر کرد که نمی شود این دایره هامنحل شود و البته باید باشد مدیر کل که سمت حاکمیت دارد وفوق سایر دوایراست آن را هم نمی شود مخلوط کرد فقط چیزی که هست که آن دایره است ازقبیل دایره ابنیه وباغات و جنگلها ودایره معادن و راهها و میاه آنرا می شود دایره گفت ولی محاسبات آنها باید مجزا باشد شغلشان سواست و صورتشان هم جدا است آن چیزیکه میتوان گفت یکی شود دایره جنگلها و دایره باغات و ابنیه است چیزی‌راکه می شود یکی قرار داد همین دو دایره است وخوب اگر تصور بفرمائید ملتفت خواهید شد که این همه کار را یك دایره نمی تواند انجام دهد پس باین واسطه شش دایره زائد نیست و لازم است .

سلیمان میرزا — در این جا نظریات مختلف است برای اینکه اگر فرض کنیم این خودش یك وزارت خانه ایست می شود این ها را برای او تصور کرد اما اگر تصور کنیم این یك شعبه است

در یك وزارتخانه نمی توان این‌هارا برای اوتصور کرد این دلایلی که گفته شده است که چون این یك شعبه ایست از وزارت معارف نباید دارای این ادارات باشد در صورتی که این طور باید گمان می کنم دایره وزارت کابینه وزیر هم مکرر است بواسطه اینکه درقانون اداری معارف ذکر شده است دایره تفتیش هم زیادی است برای اینکه دایره تفتیش در قانون اداری معارف است و بهمین قسم محاسبات اینجا هم نوشته شده است در صورتیکه این هم زیادی است بواسطه آنکه همان محاسبات بتمام شعبات رسیدگی مینماید پس اگر هرشعبه یك دایره محاسبات بخواهد پس آنوقت یك دایره وزیر یك کابینه یك دایره تفتیش هر کدام ازاینها یك دایره محاسبات می‌خواهد دیگر این که مخبر محترم می‌فرمایند چون قانون می‌نویسیم اینها راهم باید بنویسیم برای اینکه اگر یك روز خواستیم این‌ها رامجزی کنیم باید درقانون باشد که کامل باشد وتمام جهة دراو منظور شود و امروزه اینها راهم که اسم برده‌ایم اضافه بربودجه نخواهد بود واین نه‌ازبرای آنستکه برای هردائره یك وزیر باشد و از برای آنها یك بودجه معین شود بلکه برای آنست که این دایره ها در تحت قانون ادارات خودش باشد پس اگر این طور باشد آنوقت آقایان اشکالی نخواهند داشت که فقط بدو دایره باشد یکی دایره جنگلها و باغات ویکی ابنیه ومیاه دراین صورت ممکن است تصویب شود .

منتصرالسلطان - تصدیق می کنم فرمایش حضرت والارا مطابق است بااظهار معاون وزارت فوائد عامه که این فقط ازبرای قانون نوشته شده است وفقط همین دوماده باجرا گذاشته میشود ولیکن همان دوماده مرتب شده ومیشود .

معززالملك - بنده اولا همانطوریکه آقای حاج آقا فرمودند که باید دروقت مذاکره در شور لایحه قانونی وزیر یامعاون حضور داشته باشند تأیید میکنم اظهارات ایشان را که وزیر در موقع شور باید حاضر باشند نظریاتیکه دارند بفرمایند وبنده هم اینجا چنداید اراد دارم اولا اینجا وزارت فوایدعامه نیست یك اداره فوایدعامه است وقتی که ما در اینجا قانون بگذاریم مثل این است که دوسه وزارتخانه را درتحت یك وزارت خانه قرار بدهیم پس از این که این کار را کردیم در دوائر که داخل شدیم بعضی از چیزها خواهد افتاد مثلا در ماده اول دایره وزارت و کابینه خواهد افتاد بعد مدیر کل هم میافتد و باین ملاحظه بنده شریکم با آن کسانی که میگویند باید دوایر جنگلها و باغات و میاه وابنیه و راهها ومعادن یکی باشد بجهت این که ما نباید در آن موقعی که قانون وضع می کنیم بنظر بیاوریم که چقدر جنگل وچقدر معدن داریم باید بنظر بیاوریم که چقدر پول داریم چقدر قوه داریم چند اداره را امروز می‌توانیم اداره کنیم هروقت که قانون وضع می کنند این ها را تعیین و معلوم کنند قانون برای داخله وضع می‌شود وبرای این استکه رفع احتیاجات فوری برای مقتضیات وقت یعنی برای آنچه که حالیه می توانند از آن فایده و نتیجه ببرند وآن چیزی را که برطبق قانون بتوانیم کار های خودمان را ترقی بدهیم و بتوانیم بسآن واسطه مالیه خودمانرا مرتب نمائیم بعداز آنکه توانستیم ادارات خودمانرا بیندازیم و یا پولی و ثروت مالی پیدا کنیم و دوایر خودمانرا وسیع کنیم ویك وزارت فوائدعامه تشکیل بدهیم ترتیبات مالیه مملکتی و ثروت را دارا شدیم قوه مجریه آنزمان پیشنهادی خواهد کرد ومقنن حاضر خواهد بود که لایحه وزیر فوائدعامه را این طوری که پیشنهاد کرده است بپذیرد وبس حالا ماهیچ محتاج نیستیم باینکه این قانونرا بگذرانیم و از پی اسبابی یك مدت زیادی این قانون اجرا شود و این اداره ما تکمیل شود وقانون فقط برای رفع احتیاجات وضع می‌شود و درآن باید ملاحظه اوضاع زمانرا نمود باین واسطه بعقیده بنده این‌هم دو اداره کردن این دوائر زیاد است و یك اداره تمام این ها را بخوبی می‌تواند اداره نماید .

محمدهاشم‌میرزا — بنده می خواستم عرض کنم خوب است قانون وزارت فوایدعامه و اوقاف همانطوریکه آقای معزز الملك فرمودند نوشته شود اگر بعضی اعتراضی بفرمایند که پس چرا اینها راکه موادشان داخل هم بودجدا کردند عرض میکنم البته باید ازهم جدا کنند برای اینکه اگر حالا دست یك وزیر است شاید بعد از این دست دو وزیر بیفتد وموافق مذاکراتی که درجلسات گذشته شد این قانون برگشت درکمیسیون دوره این‌را مذاکره کردند و مجزا کرده به مجلس عودت دادند وگمانم اینست که این ترتیب بسیار خوبی است وچون معارف بعنوان وزارت بگذاریم واگر اینطور نمی‌بایست شود پس چرا آن ترتیب اول را رد کردیم عقیده بنده اینست که بهمین ترتیب خوبست بگذرد .

حاجی وکیل‌الرعایا - استخراج معادن که یکی ازکارهای این وزارت خانه است راه آهن می خواهد اگر بگوئیم معادنش‌را نداریم داریم دیگرانهم می‌دانند که داریم راه آهن رادرمملکت هر که می‌داند ایجاد کند مگر یکنفر وزیر اولش که اورا ساقط کردیم میگوئیم وزیر نمی‌خواهد بعد میگوئیم که اداره راهم نمی‌خواهیم بعد چه می‌ماند همانکه بود بنده هم باهمه آقایان شریکم که مخارج را باید کسر کرد لکن نه باندازهٔ که مملکت را از فایده بیندازد راه پول پیدا کردن ازهمین جاهااست وبهمین جهت است که بنده تصور میکنم که بعد از کار های اولیه کاریکه لازم است تعیین یك وزیر خیلی خیلی باتدبیری است که وزیرفوائد عامه است اولا برای شروع صنعت وکشف معادن ویکی هم از برای ازدیاد تجارت از راه خودش نه از راه تجارت مملکتی تعیین راه ثروتی که پول پیدا میکند اینکه ما امروز اینطور مذاکره میکنیم معنیش اینست که هیچ پول لازم نداریم برای اینکه یکی از راههای پول پیدا کردن همین جا ها است برای چه پول نداریم برای اینکه سالها این دو وزارت خانه را نداشته ایم وزیرش بوده است اگر هم بوده است کسی بااو هم خیال نبوده است و از برای ازدیاد تجارت از راه خودش و از راه ثروتی مملکت از همین راهها باید پول پیدا کنید این کارها را نمیکنیم آنوقت می‌نشینیم هی‌ازبرای خودمان خرج تهیه می‌نمائیم پس عرض میکنم امروزه باید قدری دقت شده همراهی شود که این اداره زودتر تأسیس شود برای اینکه یکی ازچیزهائیکه در دست این اداره سپرده است جنگلها است که چیز کوچکی نیست اگر بهمین حال بماند چیزی از او باقی نمی‌ماند وخیلی زود خواهید دید که دیگر نمی‌توانید بگوئید جنگل داریم برای اینکه خیلی اصلاحات لازم دارد وهکذا و بنده عرض میکنم که باید تقلیل کرد ولی نه باندازئیکه هیچ چیز نداشته باشیم و بجای اولی برگردیم این تقلیل ادارات هم یك نظری بود که تجربه کردیم که ادارات بعضی جاهایش یك اندازه زیادی است اما باین اندازه هم که حالا برگشته‌ایم که همه چیزرا کم کم این مثل این است که باز بجای اولی برمیگردیم وهیچ کاری اصلاح نمی‌شود عرض میکنم که تا اصلاح نشود پول پیدا نمیشود برای اینکه راه پول پیدا کردن همین است ما هی میگوئیم پول نداریم پول درهمین جاها خواهید داشت دیگر بنده عرضی ندارم همینقدر عرض میکنم یکقدری بیشتر دقت بفرمائید که این نظر بما بین گرفته شود نه مثل آنطوری که سابق درنظر گرفته بودند ونه مثل اینکه اعضائی که برای وزارت خانه لازم است کاسته شود اگر اینطور باشد تصور میکنم هیچ فایده و منفعت ازاین ترتیب نبریم .

منتصرالسلطان - بنده تقاضا میکنم که بفرمائید این موادرا بخوانند چون حس میکنم که اغلب از نمایندگان محترم این را درست ملاحظه نفرموده اند د مجلس اینکه بدانند وظیفه اینها چه چیز است و اینها چه باید بکنند بفرمایند یك مرتبه این قانون خوانده شود که آنوقت بدانند که ممکن نیست چند اداره هم ازعهده اینکار برآید و ماکه دواداره کرده ایم منتهای ملاحظه را نموده‌ایم پیشنهادی ازطرف آقای معززالملك بعبارت ذیل قرائت شد .

ماده ۱ - دوائراداره فوایدعامه ازقرارتفصیل ذیل است :

(۱) مدیر اداره (۲) دایره جنگلها و ابنیه وباغات ومعادن وراهها ومیاه

بهجت - مطلب چون بقدر لزوم تشریح نشده است باید عرض شود که منابع ثروتی که درمملکت ممکن است اداره شود ومنافع کلی بدولت برسد همین جنگلها است که اسباب امیدواری ماست که بتوسط آن کسر خودمان را پر کنیم از اوقاف و غیره ممکن نیست فایده ببریم جنگلهائی که در مملکت ایران است اگر اداره شود میتوان گفت عایدی او ازسالی سه کرور متجاوز است وبدبختانه تاامروز اداره نشده است حتی اینکه انگلیس ها درختهای کنار خلیج فارس را میاندازند برای کشتی ها کار میکنند وهمینطور سایر جنگلها وجنگلهای مازندران وجاهای دیگر که اسمش را هم نشنیده‌ایم آمدیم بسر ابنیه یکی ازقلعه‌جات شما قلعه سلاسل است که بتوسط گمرك اجاره کرده اند وقریب ده هزار تومان مصارف آنجا شد درصورتیکه ممکن

بود هفت هشت هزار تومان از آنجا عاید دولت شود همینطور تلگرافخانه و گمرك خانها وقلعه‌جات دیگر تمام اینها داخل درابنیه هستند ویکی‌دیگر باغهای‌دولت‌می‌باشد بعضی از آقایان نمایندگان تصور میفرمایند که باغات منحصر بهمین باغات طهران است درصورتیکه دولت دراطراف وولایات خیلی باغ دارد منجمله قصر وکرمانشاهان وهمچنین سایر جاها است که بواسطه عدم مراقبت اغلب آنها خراب شده‌است. آمدیم بسر معادن یکی ازمعادن معادن خلیج فارس است که خیلی اهمیت دارد و همچنین معادن دیگر که در ایران است حالا شما میخواهید تمام اینهـا را رجوع بکنید بیك دایره خوبست خودتان به بینید یك دایره مختصر میتواند سالی هفت کرور را برای شما اداره کند حالااگر تابحال دیدید که کاری از پیش نرفته است این نه ازاین جهت است که اداره کار نکرده است و الا ادارات هست نهایت این است که باید یك امتحانی بکنند واشخاص کافی را بیاورند همین‌که اینها کار نکردند دلیل این‌است که اینها را لازم نداریم‌شما چرا مالیات‌را نمی‌توانید زیاد کنید همین هفت‌هشت کرور عایدی برای شما حاصل خواهد کرد و از اینطور کار ها بخوبی ممکن است که بر مالیات افزود وازاین راه اقلش قریب سه کرور برای‌شما عاید خواهد شد اینهارا باید اخذ کرد یا آنکه همانطور که سالها است مانده است بماند البته‌اینها را باید اداره کرد مثلا برای یك باغی که چندنفر باغبان لازم دارد بگویند چهار باغبان کافی است درصورتیکه‌آن چهار باغبان بواسطه‌زیادتی کارشان درست نمی‌توانند بعمل باغ رسیدگی نمایندموقع رسیدگی بمیوه‌جات یك وقتی خبردار میشوندکه میوه جات رسیده وپوسیده‌شده وگندیده و ضایع شده وکلی ضرر وارد آمده است‌برای آنکه‌ملاحظه مواجب و حقوق جزئی چندنفر را خواستند بکنند که صرفه جوئی شود ودرضمن دچار ده مقابل ضرر آن شدیم اگر بخواهیم باینطور رفتار کنیم‌وتااین اندازه صرفه جوئی ودر ضمن دچار ده مقابل ضرر آن‌شدیم اگر بخواهیم باینطور رفتار کنیم و تااین اندازه صرفه جوئی نمائیم این درحقیقت‌خیلی‌دوری است از ترقی البته این‌ادارات باید‌تشکیل شودو شعبات آنهم کشیده شود بولایات تا بتوانیم کسر بودجه‌راپر کنیم‌این کارهائی که فایده داردبایدزودتر اقدام کردکه بشود زودتر ازآن نتیجه گرفت

افتخار الواعظین — بنده بـا فرمایشات آقـای بهجت مخالفم یك‌قانونی آمد بمجلس که‌آن قانون وزارت علوم واوقاف وفوایـد عامه بود یعنی قانونی بودکه با وزیر علوم وفوایـد واوقاف ایران نوشته بود چون‌ادارات را درزیر یك دیگرنوشته برد ومجزا نکرده بودند درمجلس ایراد شدو قرار شدکه مجزا کنند وبیاورند بمجلس آقای‌حاج‌وکیل‌الرعایا گویا اشتباه کردند امروز گفته شدکه بروید یك قانون وزارت فوائد عامه و یك قانون وزارت معارف درست کنید وبیاورید از برای ما وگفتندکه ادارات این سه وزارتخانه در این یك وزارتخانه اداره خواهدشدولی‌ازهم‌مجری کنیدبنده‌عرض‌میکنم اگر این‌قانون رابرای وزارت فواید عامه‌انگلیسها مینویسیم اینهارا لازم داشتیم لکن ما قانون اداره فواید عامه ایران رامی نویسیم ما امروز بنابتجربه که کرده‌ایم دیده‌ایم‌ازتاسیس‌ادارات‌که فایده‌برده‌ایم زیادی مخارج بوده البته هر وقت که ایران دارای معادن‌مکشوفه‌شد تمام اهالی‌دارای کارشدندوخطوط راه آهن تاسیس‌شد ومثل سایر دول‌متمدنه ادارات ما مرتب شد و جنگلهای ماهم مثل جنگلهای دول متمدنه صورت اداری‌پیدا کرد باید بحسب‌مقتضـای وقت اداراتش را مرتب کردو قانونش اجرا شود بنده عرض میکنم‌که قانون هیچوقت نوشته‌نمی شود مگر برای اجرا قانونیکه نوشته میشود برای سه سال یاده سال یا ۲۰ سال بعد بنده عرض میکنم‌آن قانون نیست‌بایددرهمان وقتی‌که نوشته میشودشروع باجرا شود قانون‌بسته است باسباب یعنی بایدببینیم بهر اندازهٔ‌که پول داریم بهراندازه‌که وسعت داریم بهمـان انـدازه پـول و وسـعت خـودمـان اداره تشکیل کنیم بلی وقتی که آمـدند تمام معادن ایران را از ما امتیاز گرفتند و مشغول شدند آن روز ما باید یك اداره فواید عامه تشکیل‌بدهیم که دارای دوائر وشعب‌باشدولی بدبختانه‌بنده‌می‌بینم که تا امروز هر امتیازی‌که‌باینجا آمده است ما در آخر آن امتیاز قید می کنیم که شرکت با اتباع خارجه نشود وبنده عرض می‌کنم که این یك سد سدیدی است‌که جلوتر قیات ما را می گیرد برفرض یك وقتی دولت یك امتیـازات غیرصحیحی داد این سبب نمی‌شودکه ما امروز خائف نشویم و در تمام امتیاز خودمان این‌کلمه را درآخر قانون قید کنیم که اتباع خارجه نداشته باشند با اینکه می‌دانیم که سرمایه ما نمی‌تواندمعادن ما را اداره نمایدسرمایه مـا نمی‌تواند خطوط راه آهن برای ما راه‌بیندازد بنده عرض می کنم باندازهٔ‌که ما امروز پول داریم و اسباب داریم و می توانیم قانون را اجرا کنیم بهمان اندازه‌باید اداره تشکیل کنیم باندازهٔ‌که ۲۰ سال بعد اداره لازم داریم لازم‌نیست‌که امروزقانون وضع کنیم پس امروز باید برای رفع احتیاجات فوری خودمان قانون وضع بنمائیم برای ده سـال بعدکه کار ها وسعت پیدا می کند قوه مقننهٔ همان وقت یك قانونی وضع خواهد کرد و قوه مجریه اجرا می کند پس امروز همانطوریکه بعضی از نمایندگان محترم فرمودند خوبست اداره اوقـاف و معارف وفوائد عامه در تحت اداره یك وزیر باشد بعضی اعضای دیگر هم‌لازم ندارد باین جهت‌بنده تصویب‌می کنم‌که باغات و معادن و راهها و میاه‌هم در تحت یك دایره باشد .

رئیس - همین قدر عرض می کنم‌که آقایان فراموش کردند خودشان‌اصرار داشتندکه این‌لایحه برگردد تفکیك‌شودحالا این‌مذاکرات رامیفرمایند اینکه اینجا نوشته شده‌است وزیر فوائد عامه‌امروز لازم نیست که بمحض این که این قانون گذشت فوری وزیر فواید معین شود این قانونی است که برای اداره فواید عامه نوشته‌اند و معلوم است که فعلا اداره فواید عامه وعلوم یکی است و پس‌ما یك وزیر یك مدیر یك ترتیب محاسبات خواهیم داشت و حالا مذاکره در این است که آیا این اداره دایره باشد یا یك دایره باقی مذاکرات زیادی است .

حاج آقا — بنده کاملا با این فرمایشی که فرمودید موافقم و هم چنین در اینکه ماده اول و دویم باید باشد نهایت این است که در مقام بودجه نباید تصویب کنیم وچون رأی داده‌ایم که بایداین دو قانون از همدیگرتفکیك شود بالواسطه‌نمیشود توأم باشد ولی این مسئله را عرض می کنم مانباید آن نقطه‌نظری راکه درآنوقت‌داشتیم‌فراموش کنیم در این ماده سیم اگرچه ما بخواهیم‌فقط لفظ‌اداره را برداریم و بجای او دایره بگذاریم و اشخاص هم همان اشخاص و بودجه هم همان بودجه‌که بود باشد هیچ فایده ندارد بکلی نقص خواهد بود تـا وقتیکه تبدیل اداره بدایره قرار دادیم برای این بود که رئیس اداره‌را یك‌مواجبی ورئیس شعبه‌هم یك مواجبی داشت و مواجبشان خیلی فرق میکند و اما این مطالبی که آقایان می‌فرمایند نظیرهمان مطالبی است‌که در موقع لایحه امتیاز چرمسازی و صابون سازی می‌گفتند و گمان می کنند که ما نمی‌خواهیم اداره شود وگویا خیال می کنندکه یك کسی هست اینجا که مخالف باشد وبگوید که جنگلهای ما نباید اداره شود یا اینکه باغات و راهها نباید اداره شودگمان نمی کنم که یکی از افراد این مملکت بگوید که نباید باشد لکن‌بنده می‌گویم اگر ماامروز ده تا منبر و صندلی‌دیگر در طهران‌زیاد کردیم آیافردامازندران کرمانشاهان عربستان ، از تطاول‌داخله و خارجه محفوظ میماند یا آنکه میگویند اشخاص‌کافی بیاوریدکار بکنید اگر اشخاص مملکتمان‌همین اشخاصند که مامی‌بینیم از زیاد کردن دایره هیچ فایده نبرده‌ایم و هیچ ثمره از آن ندیده‌ایم تاوقتی‌می‌توانیم این معادن‌و ثروت خودمانرا حفظ کنم که قوای نظامی‌خودمان را تکمیل کنیم باقدرت قشون و حکومت این‌فواید راحفظ کنیم‌ولی‌مادامیکه‌ازاین‌قشون‌وحکومت‌محروم هستیم‌می‌اداره‌زیاد کنیم‌هیچ‌فایدهٔ‌غیرازضرر بودجه‌نداریم و بجهة این بود که پیشنهاد کردم که این ادارات را یکی بکنند.

در این موقع پیشنهادی از آقای فهیم‌الملك بعبارت ذیل قرائت شد .

این بنده پیشنهاد می کنم ماده اول اینطور نوشته شود.

(۱) اداره جنگلها و ابنیه و باغات و معادن وطرق وشوارع ومیاه یکنفر مدیر کل خواهدداشت ترتیب تعیین شعب جزء بسته برای وزیر بلاواسطه اداره مزبوره‌است که موافق مقتضیات موقع‌واهمیت کار شعب این اداره را معین خواهد نمود .

منتظر السلطان - در این مسئله که این‌جا مذاکره کردند بنده همراه نیستم فرمودندکه این ترتیب طرق وشوارع مرتب نیست چه باید کردو چه خواهد شد این با قوه مقننه است که بخواهداز هیئت دولت که چرا اینکار ها مرتب نمی شود و

چرا مجازات نمی دهند و بواسطه نبودن مجازات است که این کارها تابحال اینطور شده است‌وچگونه می توان تصور کرد که این دو ماده یکی شود درتحت یك اداره در صورتی که یك اداره فرض بفرمائید باید اجازه‌بدهد باید قرار آنکار رابدهد مثلا یکی از کارهای اینها معادن است که باید امتیازبدهدیا بعضی کنترات ها به‌بندد یك کلکسیون تشکیل بدهند و بیاورند در وزارت معادن که هرکس بخواهد کلکسیون را بخواند درزیرسنگی گذاشته‌شده است وکتابچه مخصوص باشد که‌بیایند آنجا و بنویسند که این معدن در فلان نقطه است چقدر است اسم او چه چیز است چقدر فقره دارد وملاحظه کرده ایم ونقشه های این معادن از چه شکل است هر کدام چند ذرع در چند ذرع است یا اینکه در فلان جا نفط پیدا شده است‌بچه ترتیب و بچه شکل یکی هم معادن‌است که‌چندین کارها دارد از قبیل نقشه کشی و غیره و یکی از آنها جنگل‌هاست که تقریبا شصت و هشت یاهیجده فرسخ جنگل های بحر خزراست بعضی جاها بیست فرسخ بعضی کمتر بعضی بیشتر همچنین بعضی جاها یك فرسخ و بعضی جاهـا بتفاوت و همینطور سایر جاها ما نباید اینکارهارا‌بکنیم برای اینکه پول نداریم بنده میگویم‌وعرض میکنم حکما باید دوائر خودمان را مرتب کنیم بنده شخصـا متقاعدنمی‌شوم ومیگویم پول ندارید باید قرض کنید و آنکارها راکردید اشخاصی که کار نکردند و تقلب کردند مجازات بدهید و حاضر شوید برای این کار یك لحظه راحت نکنید تا آنکه اداره فواید شماصورت اداری پیدا کند عایدی پیدا کند و آسایش برای اهالی این آب و خاك فراهم نمائید بعقیده بنده اگر بیائیم‌بنجابنشینیم وقانون‌وضع‌کنیم وبگوئیم چون پول‌نداریم‌نباید این ادارت تشکیل شود این هم یك ضرری خواهد بود برمملکت یکی دیگر هم درباب ابنیه بود یك فقره ازآن ابنیه را بشما نشان میدهم دریکی ازاماکن مقدسه که در جوار حضرت معصومه است امام زاده‌ایست و خشت هائی ازکاشی داردکه‌مبالغی قیمت دارد ویکی‌ازخشت هایش‌را دزدیده بودند وازقراریکه تحقیق‌شده‌است برده‌بودنددر فرنك‌وچندهزارفرانك‌فروخته‌اندوحالااز طرف وزارت فواید عامه مأمور مخصوص فرستاده شده‌که آنهارا محافظت‌کنند و همچنین مقبره‌شیخ صفی در اردبیل‌که یکی از اماکن محترمه است‌در آنجا کاشی های قیمتی است وبعضی چیزهای‌دیگر که بواسطه نبودن اداره اوقاف مانمیدانیم‌که‌چه‌خبر ها در آنجا هست و چقدر سرقت شده است مطلع نیستیم‌که‌چه‌بوده وچه نیست برای اینکه اگرمطلع بودیم اینجانمی نشستیم‌بگوئیم‌که این اداره‌امروز لازم نیست مدتها است‌که اسباب وآلات این‌اماکنه مقدسه راسرقت‌می کنند ومیبرند و تصورنمیفرمایند از این قبیل اماکن مقدسه سه هزار ها داریم که هیچ خبر نداریم و دایم دارند خشت ها و اسباب های‌آنجا را سرقت‌می کنند واشیاء آنها را می‌برند این یکی راجع به ابنیه عتیقه و جدیده‌که باید بتمام اینها رسیدگی کنند ودیگر مسجدهـای کهنه از جمله یکی مسجد جمعه اصفهان‌که دارای کاشی های قیمتی است‌وقس‌علیهذایکی دیگرمسئله راهها بودکه‌قبل‌ازوقت‌توضیح دادم چگونه‌میتوانیم با تمام این‌کارها یك اداره‌تاسیس کنیم‌این همه‌چیز ها وکارها که هریك ازآنها کنتراتشان وترتیباتشان چه اندازه کار دارد ولاینقطع محتاج میشوند بیك اداره مخصوص برای ترتیبات کارشان‌یکی دیگردر باب دریاچه شاهی است وچقدر مذاکره لازم دارد این است‌که بنده حقیقة عقیده ام این است‌که وزراء وادارات خیلی کار کرده اند ما نباید باین اندازه قدرناشناس‌باشیم این کار ها کی‌در ایام قدیم‌مجری می‌شد یا اینکه رسیدگی می‌شد تا چیزی می‌شود میگویند صندلی و میز زیادبکنیم بنده عرض‌میکنم که این صندلی و میز بسیار خوب کار کرده است چون ما خارج ازاین شهر نرفته‌ایم‌که بدانیم چقدر کار کرده اند وچون اهل کارنیستیم نمی‌دانیم‌بنده از وزارت خـانها خیلی متشکرم و می‌دانم چقدر کار کرده‌اند و چون اهل کار نیستم نمی‌دانم بنده از وزارت خانها خیلی متشکر هستم و میدانم چقدر کار کرده‌اند و ماداریم‌لاینقطع‌مردم را ازخودمان مأیوس میکنیم و یك جارو برداشته ایم تمام‌اینها را جاروب می‌کنیم .

رئیس — مذاکره در این ماده کافی‌است حال شروع می‌کنیم بشور درماده دوم ماده دوم بعبارت ذیل قرائت شد .

فصل دوم دروظایف وزیر واعضاء ادارات .

مـاده (۲) وظایف وزیر (۱) مسئولیت صحت عمل درمصارف‌اداری هرشعبه (۲) ترتیب لوایح قانونی و اجرای قوانین موضوعه‌در تصحیح وتکمیل امور فوائد عامه .

(۳) ترتیب شعبه و دوایر وزارت خانه در ایالات وولایات .

(٤) حفظ ارتباط ادارات وزارت‌فواید عـامه با سایردول.

(٥) سعی درازدیاد منافع وعایدات دولت از منابع‌طبیعی مطابق قوانین‌موضوعه.

(٦) دقت ومراقبت درموادفصل امتیازاتی که راجع بفوایدعامه پیشنهاد می شود.

آقامیرزااحمد—در فقره سیم نوشته‌است ترتیب شعب و دوایر ایالات و ولایات بعد از آنی که در مرکز دایر شد درولایات شعب‌است و این دوایر زیادی است.

افتخارالواعظین — بنده باز عرض اولیهٔ خودم را تکرار میکنم‌که اگر مراد ازاین قـانون این است که بعدهاهم هرقدر که توانستیم درایالات وولایات برحسب اقتضای وقت شعب ودوایر تأسیس نمائیم و امروزکه اینقانون گذشت مجرا نخواهدشد بنده تصویب میکنم و الا اگر غرض گذشتن این قانون از مجلس شورای ملی این است فوراً اداره و شعبی در مرکز وولایات تأسیس شود و ملاحظه بودجه و مقتضیات زمان نشود بهیچوجه من‌الوجوه همراه نیستم.

فهیم‌الملك — در امور راجعهٔ به اداره جنگلها و غیره اینجا در بـالا نوشته اند وظـایف وزارت فواید عامه و بعد دراینجا نوشته‌است‌وظایف اعضاء وغیره وچیزهای دیگر وزارت‌داشتن اهمیتی ندارد و زیر یك‌لایحه پیشنهاد میکند میگوید در فلان نقطه فلان مخارج لازم است نباید بگوید در ایالات و ولایات لازم نیست‌که در اینجا نوشته‌شود زیرا که دایره و شعب بسته بنظروزیر است‌چنانچه صلاح بداند معین می کند ولایحه پیشنهاد میکندکه در فلانجاهم فلانقدر مخارج امروز لازم است ودر اینجا قید کردن این هیچ‌لزومی‌نداردیکرمی‌نویسد سعی در ازدیاد منافع طبیعی موافق‌قوانین‌موضوعه وزیر تکلیفش نیست که آنقانون را بموقع اجرا بگذارد اگر حالا منافع زیاد نشد دیگر وزیر چه مسئولیت دارد بعقیده بنده‌این مسئولیت زیادی‌است ازدیاد منافع باشد ولی این مسئولیت بی جا است نباید باشد.

حاج وکیل الرعایا - تقریباً اینکه‌اینجا ذکر کرده است اگر قدری روشن‌شود کمان‌میکنم اشتباهی باقی نماندآن این‌است که‌اول‌یك‌اشخاصی را برای خدمت معین می کنند و از آنها اصلاحات می‌خواهند اگرمامیخواهیم بآن‌اصلاحات برسیم قبل ازاینکه‌آنهارا بآن‌اشخاص‌واگذار کنیم‌دیگردرهیچ جای عـالم‌بنده ندیدم که‌از کسی مسئولیت بخواهند اینها اول یك مقدمه لزم دارد مقدمات اول آن یـ-وزیر است بعدازآن تقسیم کارسیمی نتیجه‌اگر از ابتداء جلوکار رابگیریم به‌نتیجه نمیرسیم واینها را چون مقدمه کار می‌دانیم کمان می کنم که یك اسرافی کرده‌باشیم‌باینجهت تصور نمی کنم که‌بشود اینها را تصویب کرده‌اگر بخواهیم وضع ما بحال حـالیه نماندواگر بخواهیم بحال حالیه بماند خیلی ازاین چیزها را می‌شود ترك کرد و اگر خواسته باشیم به‌نتیجه برسیم وباید داشته باشیم ممکن‌است که منتظر شد این کارها را ازقرارصدی‌بیست‌وپنج بتوانند اصلاح کنند واما اینکه یکی از آقایان فرمودند راه‌این تاچندسال دیگر ممکن است‌بنده می‌دانم ممکن نیست ولی‌عرض می کنم اگرشمایك وزیر باتدبیری داشته باشید تاسه‌سال دیگر ممکن است که‌راه آهن داشته باشید فقط‌مانع‌شماندداشتن وزیر است چه ندارید برای‌چه معطلید تمام اسباب موجود است فقط برای نداشتن آدم معطل هستید بعضی ازآقایان دائم اظهار می‌دارند که‌ما خیلی‌از بودجه کسرداریم درصورتیکه بنده اطمینان‌میدهم که‌دراین مدت که‌یك دوره تقنینیه‌است دولت مخارج خودش را کرده است وحقوق قشون و انتظـامات اداره مملکت راهم پرداخته‌اند ازعایدات مملکت‌و قرض‌نکرده است

آقامیرزااحمد - آقای فهیم‌الملك دو سه اشکال دراین‌جا کرده‌اند اشکال اولشـان این‌است که‌ریاست وزیر دراین جانوشته‌نشده‌است‌اگرنظری بفرمائید دروظایف مدیرکل خواهید دید درمـاده راجعه بمدیر کل مسئول درنزد وزیر است در تمام دوایر دولت وتمام ادارات‌وشعبات مسئول دارندد‌ر نزد وزیر اما درباب دائره دوایر لازم‌نیست که بگوئیم وزیر مسئولیت دارد بـواسطه آنکه‌وزیر

ریاست عالیه دارد اما این که درمسئله سیم فرمودند که ترتیب شعب درولایات و ایالات باشد لازم نیست بنده عرض می کنم اگر وزیر مصلحت دید خواهد کرد پس بآن قاعده باید بگوئیم هیچکدام لازم نیست بجهت آنکه تمام همینطور است البته باید معین کرد که اگر یك وقتی عمل کرد بر طبق این ماده ازاو استیضاح شود اما اشکالی که در مسئله سعی در ازدیاد فرمودند خیلی غریب است سعی در ازدیاد منافع غیراز زیادشدن منافع است وزیر اول سعی خودش را باید بکند منتهی اگر زیادنشد اومسئول نیست البته اوباید سعی خودش را بکندو مسامحه و مماطله اگر نماید مسئول است پس مسئولیت سعی در ازدیاد است نه درازدیاد .

فهیم الملك - می فرمایند که این جا نوشته شده است مدیر کل مسئول وزیر است درست است اینجا نوشته شده است که او باید اداره را منظم کند بهمان ترتیب که نوشته شده است و برای این است که آن قسمتی از کارهای دولتی که در آن قسمت از وزارت خانه باید بشود مخصوصاً مسئولیت آن مدیر باید معین باشد این یك چیز اساسی است مخصوصاً در این مملکت که تا کنون پیست وزیر داشته است و حالا که می خواهید کارها را بطور قانونی اداره کنید وزیر رسیدگی بکدام یك از شعب دولتی میتواند بکند در این جا که می نویسد رسیدگی باموراتِ ادارات با مدیران باید باشد اولش مسئولیت در کارهای مرجوعه است درحدود آن قرارداد منظور خواهد شد ولی این ماده هم که نوشته شده است درجزء وظایف وزیر باید این مطلب معلوم شود زیرا که این جا مینویسد مدیر جنگل ها ومعادن بعد مسئولیت صحت عمل در تصرف اداری شعبه دیگران ترتیب را معین نکرده است حفظ ارتباط فواید عامه باسایر دول معین اگر مدیر جنگل ها خواست با خارجه یك امتیازی بدهد میتواند آن مدیر را بطه داشته باشد وزیر او را باید حفظ کرده باشد درصورتی که این وظیفهٔ وزیر است باشعب نیست نه باسم مدیر ادارات ونه باسم مسئول شعبه .

آقاشیخ ابراهیم — بعقیده بنده اینها که این جا نوشته شده است تمام را می خواهد وهمه از وظایف وزیر است اجرای این ها هم باید بشود وظیفه وزیر مسئولیت اجرای قوانین و ترتیب لوایح قانونی واجرای وظایف تمام درتحت این است بلکه این کافی است اگر بخواهیم شعبه بکنیم زیاد می شود بدیهی است معلوم است که وزیر در تمام اینها مسئولیت دارد .

رئیس — مذاکرات بقدر کفایت شد بقیه این قانون میماند برای جلسه آتیه حالا یك تقاضائی شده است ازطرف چندنفر ازنمایندگان که به ملاحظه اهمیت فارس کمیسیونی مرکب از شش نفر باوکلای فارس تشکیل شود که بروند باوزرا مذاکره نمایند که هرچه زودتر ترتیبی برای آن داده شود .

آقا میرزا ابراهیم خان تقاضای مزبور را که ذیلا نوشته میشود قرائت نمود :

« بملاحظه اهمیت موقع فارس تقاضا ازمجلس داریم که کمیسیون مرکب ازشش نفر انتخاب شود که باوکلای فارس وزرا را ملاقات کرده و اهتمام عجله در اصلاحات جنوب را یادآوری نموده که هرچه زودتر ترتیب اصلاحات فارس داده شود و امر جنوب بگذرد (امضاء کنندگان حاج سید ابراهیم نماینده فارس باه ۱۵ نفر دیگر از نمایندگان) .

افتخار الواعظین - بنده همین قدر می خواستم عرض کنم که غرض از انتخاب این کمیسیون مداخله در اجرائیات نیست غرض این استکه یك مددفکری بوزیر بدهد و یك نظری داشته باشد در اینکه هیئت وزرا در اصلاح امور جنوب اهالی بنمایندو مدد فکری بآنها بدهند که در تنظیمات امر جنوب بیشتر از آنکه مقتضی است اهتمام نمایند .

ارباب کیخسرو — اهمیت مسئله جنوب رابنده فوق این اظهارات می دانم و درباب اهمیت آنجا بحثی ندارم ولی عرض می کنم که انتخاب کمیسیونی مخصوص بجهة مداخله در تعیین حکومت و امثال آن ازوظیفه قانونی ما خارج است و در صورت لزوم مدد فکری هم باید وزیر مسئول چنین تقاضائی بنماید فقط وظیفه ما این است که جداً از وزیر مسئول حاکم و امنیت کلیه فارس و سایر نقاطی که بی حاکم و مختل است بخواهیم درصورت غفلت وزیر درتحت سئوال و استیضاح بتکلیف خود عمل نمائیم غیر از این بنده معنی تعیین کمیسیونی از طرف مجلس مخصوص اینکار که بروند باوزیر مشغول مذاکره و سئوال وجواب شوند نمی فهمم .

حاج مصدق الممالك — بنده خواستم عرض کنم که اگر چنین کمیسیونی لازم است تشکیل شود اختصاص بفارس ندارد برای این که اغلب ولایات حکام ندارد چرا یك توجه بغرب نمی کنید چرا بکردستان توجه نمی فرمائید وهمینطور بروجرد لرستان که دوماه است که بی حاکم مانده است اگر حمچه کمیسیونی لازم باشد چرا برای تمام ولایات معین نمی کنید .

معاضد السلطنه — بنده به بعضی مناسبت یکقدری اهمیت می دهم باین کمیسیون واگر وکلا دقت بفرمایند درتشکیل این کمیسیون میدانند که این کمیسیون خیال دخالت در اجرائیات را ندارد چنانچه سابقا در وقتی که می خواست اردو برای آذربایجان برود چندنفر ازوکلا رفتند وهمینطور در مسئله زنجان وکاشان بنده وآقای میرزا اسمعیل نوبری رفتیم وچند شب و روز مشغول شدیم حتی در صورت حساب بنده سنددادم در وزارت مالیه تا این که لوازم تهیه شد وابوالقاسم خان رفت برای دفع اشرار باین جهت بنده تقاضا می کنم که این شش نفر را همانطور که تقاضا شده است خود آقای رئیس انتخاب بنماید که بروند آنجا و برای ترتیبات کلازم است ازپول وغیره هرطوری هست سعی کنند که زودتر اردوئی بآنجا برود و زودتر امر آن نقطه اصلاح شود .

حاج شیخ اسدالله - — اینکه پیشنهاد شده است که این کمیسیون انتخاب شود بنده نمی دانم مجلس شش نفر را انتخاب کند که بروند چه بکنند حاکم معین کنند بماچه ربطی دارد مداخله دراجرائیات من نمی دانم این کمیسیون چکار باید بکند اصلاح امر فارس بما چه ربطی دارد این کمیسیون را شاید انتخاب بکند و کاری از پیش نرود آنوقت می گویند گردن مجلس است الان سه ماه است فارس حاکم ندارد و هرچه سئوال و استیضاح کردیم حاضر نشدند که جواب بدهند وقتی که کار باین جا رسید بیك همچه بلیهٔ مبتلا شدیم حالا می گوئیم مجلس باید کمیسیونی معین کند که بروند مذاکره کنند بنده نمی فهمم مقصود از این مذاکره چه چیز است واین کمیسیون چه کار باید بکند پس اقلا خوبست معین کنند که این شش نفر بروند چه بکنند آنوقت به بینیم که رأی باید بدهیم یاخیر .

حاج سید ابراهیم — بنده لازم نیست خاطر نمایندگان را ازاهمیت فارس مسبوق نمایم که چه مواعی برای اصلاح آن در پیش است ولی در جواب آقای ارباب کیخسرو عرض می کنم که بعضی تلگرافات فارس را که ما دیدیم در روزنامه درج کردند ایشان بما اعتراض کردند که شما نمایندگان دارای مقام رسمی هستید چرا این تلگرافات را ندادید برئیس که اقدام صحیحی بشود بنده عرض می کنم البته وزیر وقتی که تاخیری در کارش شد یا بواسطه مانع یابواسطه قصور مقتضیات باید نماینده بمجلس اظهار کند ومجلس آنوقت حق سئوال و استیضاح را باو می دهد ولی در مملکت ما آن ترتیب چون معمول نیست وهمین که میگوئیم فلان کار را بکن بمثل مشهور (نداددیده بنیاد و دیدنش فرمود) و بوزیر میگوئیم حتی انتظام بده اما آنچه بنظر خودت میرسد نکن وبملاحظه همان اصرار و ایرادات خود ارباب که شما چرا بمجلس اظهار نکردید و ازمجلس نخواستید لهذا بنده که یکی از نمایندگان فارس هستم و سایر نمایندگان فارس که یك اندازه از سایرین در این خصوص بیشتر مساعدت کردند گفتیم که طریقی را که مجلس میتواند مساعدت کند این است که کمیسیونی انتخاب نماید برای این که مجلس نمی تواند یك روز رسمی را صرف اینکار کند کمیسیونی تشکیل میشود واین کار را می کند یعنی اگر قصور مقتضیات ووجود ما نم است که رفع می کنند واگر نیست تاکید می کنند زیاد بر این عرض ندارم و عقیده من این است که مجلس این کمیسیون را انتخاب کند ومارا مجبور نکند که صریحا بگوئیم موانع خارجی چیست وموانع کیست

حاج آقا - بنده در انتخاب این کمیسیون همانطوری که آقای معاضد السلطنه تقاضا فرمودند مخالفتی ندارم ولی این معنی را میخواستم خاطرنشان آقایان بکنم که فراموش نکنند که روح مشروطیت و حقیقت سلطنت ملی را آنهائیکه بصیرت داشتند واز این مقامات بخوبی آگاه بودند تفکیك قوای ثلثه از یکدیگر گفتند یعنی قوای مملکتی را که در قانون اساسی مینویسد سه فقره است اصل قوه مقننه ودوم قوه قضائیه وسوم قوه اجرائیه عقبش هم مینویسد که این قوای ثلثه ازهم منفصل وممتازند وهردولتی که بخواهد اصول مشروطیت را در مملکت خود مجری بدارد این اصل را باید سرمشق خود قرار بدهد اماچون ترتیب کارهاتان ازاین مطالب گذشته است عرض میکنم که من مخالف نیستم بااینکه یك کمیسیون ازمجلس منتخب شود ولی این مطلب را مجبورم بگویم که بواسطه

ملاحظه بعضی هائیکه حقشان نبود در امور مملکتی مداخله بکنند بود که این قدر مداخله کردند و کردند تاکار هارا بجائی رساندند که ما مجبور شدیم از تمام ترتیبات خودمان دست برداشتیم و میگوئیم امروز دست بدست همدیگر داده کاری بکنیم که شاید اصلاحی بشود وتمام این تقصیرات حقیقت این بی ترتیبی کردن آن کسانی است که میآیند اینجا محل نطق قسم میخورند ومی ایستند وعنوان میکنند که چنین وچنان درراه مشروطیت ووطن خدمت کرده ایم ومی کنیم ولی حقیقت استبداد وتخلیط قوای ثلثه دولتی را آن ها اجرا میکنند ووقتی که قوه مجریه مهیا میشود از برای اصلاح ترتیبات امور مملکت گذشته ازاینکه مانع میشوند تهدیدش هم میکنند واز تهدیدهم باك ندارند وما دراینمدت یکسال دیدیم که قوه ثلثه بواسطه این مداخلات وتهدیدات چه شده قوای دولتی منحصر شد وقوای ثلثه تماماً در یکدست گرفته شد گاهی باهم ضدیت میکردند و گاهی اعمال همدیگر را تنقید مینمودند وگاهی هم متوقف میگردید بدلخواه یکنفر وبعدهم دیدیم که ازبچنك گرفتن قواء دولتی بیك دست واز مداخله یکنفری که مداخله او برخلاف وظیفه است وبرخلاف وجدان وخلاف قانون و قسم ماست نتیجه وفایده اش این شد که استبداد عود کرد والان ناچار شدیم ازاینکه بگوئیم که قوه باو منحصر است وهر ترتیب غیرمشروعی را میخواهد درمملکت میکند وما هیچ نگوئیم باینکه همه مان متعلق هستیم ومیدانیم اینکار برخلاف قسمی است که خورده ایم و برخلاف اساس حریت و آزادی است که خونهای جوانهای ایرانی برای آن ریخته شده است اینهارا میدانیم که برخلاف تمام این مطالب است و معذلك بهم میگوئیم نباید مخالفت کنیم چون قوممان همین است بنده عرض میکنم این را نباید بگوئیم و نباید مرعوب بشویم و باید ملتفت باشیم که خودمان باعث شده ایم که نقشه انحصار قوا پیشرفت که حالا درقضیه جنوب بواسطه ناچاری اینکاررا میکنند وبنده موافقم باینکه باوزرا باید کمك فکری کرد ورأی هم درباب تشکیل این کمیسیون بدهیم ولی جداً میگویم تاقوای این مملکت درتحت یك مرکزیست نیامده است وتا قوه مجریه نتواند مملکت را باختیار خودش اداره کند ونتواند مختارانه اقدام درکارهای راجع بخودش بکند و با هیئت دولت درحوزه مسئولیت خودشان مختار نباشند وتا یکنفر بختیاری بمیل خودش تصرفات مالکانه درقوه دولتی میکند ونمیداند که حداو بایکنفر از افراد این مملکت مساوی است واگر شرفی داشته باشد شرف خدمت بملت ونوکری افراد این مملکت است واگر یك روزی ازاین جاده خدمت بملت منحرف شد همان قوای ملی که مرکب از بنده و سایرین است همان قوای ملی که اورا ازاولین درجه ذلت بلند کرده و باعلی مرتبه سعادت رسانیده همان هائیکه محمدعلی میرزا را ازتخت سلطنت کشیدند اورا پائین خواهند آورد این اقدامات مفید فایده نخواهد بود وهیچ شبهه ندارد که باید هر کسی که اینکاررا میکند این معنا را بداند و بفهمد بنده اینمطلب را اینجا علناً میگویم وهیچ پروا ازتهدیدات ندارم برای اینکه میدانم اگر کشته شوم ملت ایران میفهمند و میدانند که یکنفر وکیل نماینده شان بود که بی ترس وبی پرده حرف زد و حق شناس می باشد ونخواهند گذاشت خون من پامال شود

حسنعلی خان - بنده عرض می کنم که یك قسمتی از فرمایشات آقای حاج آقا خارج از موضوع وخیلی راجع باین پیشنهاد نبود ولی دو کلمه هم بنده لازم میدانم عرض کنم وآن این است که نمایندگان ملت وقتی که در مجلس شورای ملی جمع میشوند بهیچوجه نمی شود گفت فلان وکیل فارس است و فلان وکیل عربستان است و هر یك از وکلا نماینده تمام این ملت و مملکت و وکیل تمام نقاط ایران هستند و بنده عرض می کنم هیچ شبهه و شکی نیست در این که قانون اساسی تصریح می کند که قوای ثلثه باید از هم مجزا و منفصل باشد این را بنده هیچ اشتباه ندارم و می دانم که این یکی از چیزهائی است که سایر ممالك آن را درقانون اساسی خودشان قید کرده اند لکن ما باید به بینیم که حال امروزه مملکت آنطور نیست که بگویند یك هفت نفری بروند و یك گوشه بنشینند و نظریات خودشان را در اصلاح امور بقوه مجریه بگویند و بوزرای خودمان بگوئیم که ما بشما به کمك فکری و نه کمك عملی می کنیم و هرروزیکه از شما خطائی سر زداز شما استیضاح خواهیم کرد سئوال خواهیم کرد امروز آن روز نیست امروز آن روزی است که همان طوریکه آقای حاج آقا فرمودند ما دست بدست هم بدهیم و اموراین مملکت را اداره کنیم مگر دست بدست هم دادن عیب است مگر وزراء ازافراد این مملکت نیستند ما نمایندگان ملتیم آنها هم نمایندگان دولت هستند نمایندگان دولت و ملت باید هم کاری کنند وازمعلومات همدیگر استفاده کنند و یکی از اشخاصی که این تقاضا را امضاء کرده است بنده ام عرض می کنم که حال امروز فارس طوریست که باید خیلی او را اهمیت داد آقای حاجی مصدق الممالك که اختصاص بفارس ندارد صحیح است باید برای تمام نقاط زودتر حاکم معین کرد و اصلاحات نمود ولی البته درروزنامجات که خوانده اید میدانید که موقع امروزه فارس خیلی باریك تر ازاین است که درمجلس یك ساعت از آن مذاکره وصحبت کنیم ودر این چند روزه اقداماتی نشده است و واقعاً یك حکومتی منصوب نکرده اند و یك قوائی نفرستاده اند بنده ام این مخالف قانون اساسی نمیدانم که یك هیئتی بروند و از وزیر داخله و هیئت دولت بخواهند که شما باید تافلان ساعت یك ایالتی برای فارس معین کنید این را بنده ابداً و بهیچ وجه خلاف قانون نمی دانم بلکه از حقوق مشروعه خودمان میدانم بجهت اینکه اگر خدای نخواسته صدمهٔ از برای هر یك از نقاط این مملکت وارد بیاید آیا وزراء تنها مسئولند یا نه خیر تمام ماها مسئولیم این حرف کدام است موقع از اینها گذشته است بنده عرض می کنم که شما یك کمیسیون تفتیش معین می کنید که برود درامرنان تفتیش کنند چه شما را وادار میکنند که این کاررا بکنید برای اینکه می دانید اگر امرنان منظم نباشد اسباب زحمت شما و سلب آسایش و راحت از مردم می شود ودچار اشکالات خواهید شد بهمین جهت بنده عرض می کنم که اهالی فارس در یك زحمتی هستند ولی حکومت آنها را دچار اشکالات وسختی خواهد کرد تقاضا میکنم که یك کمیسیونی از مجلس انتخاب و بهتر این است آقای رئیس خودشان انتخاب کنند برای اینکه اشخاصی را مناسب میدانند انتخاب خواهند نمود و فکر هم نکنند که حکما و کلای فارس باشند خیر بنده عرض میکنم وکلای گیلان باشد از تهران باشد از خراسان باشد وهمین طور ازسایر جاها هیچ فرق نمی کند بجهت اینکه این وکلا تمام وکلای این مملکت و نمایندگان همهٔ ملت ایران می باشند و باهم هیچ فرقی ندارند .

کاشف - بنده عرض می کنم ولی خیلی مختصر است ازبس مذاکرات میشود در آنجا [محل جلوس] شنیده نمیشود آمدم اینجا (محل نطق عرض کنم ما خوبست تااندازهٔ ازتجربیات متنبه شویم بعضی از آقایان اظهار میدارند که در این موارد باید سئوال یا استیضاح کنیم بنده عرض می کنم که ما باید ازحال فلك زده هائی که در فارس هستند آگاه باشیم و قدری تامل کنیم وتصور کنیم آنها درچه حال هستند مدتها است که آنها درآن گرفتاریها میسوزند وما بآنها محل نگذاشتیم و هروقت هم که بنا شد اقدامی بکنیم بار بتاخیر انداختیم و بنده در این پیشنهاد هیچ ایرادی نمی بینم که بازهم بعضی ها ایراد بگیرند بعضی آقایان همچه تصور کردند که این کمیسیون برای مداخله دراجرائیات است خیر اینطور نیست این کمیسیون برای این تشکیل میشود که برود و یك تاکیدی کنند دراین که هرچه زودتر یك حکومت معین شود که بعد از این مردم آنجا در تزلزل نباشند وبا آن تفصیلاتی که آقایان از اوضاع مالیه فارس گفتند دیگر بنده نمیخواهم تکرار کنم وعرض میکنم که خوب است بیش ازاین در اینخصوص مذاکره نکنیم وبگوئیم زودتر بگذرد

شیبانی - بنده یك دو کلمه بنظرم رسیده است لازم است عرض کنم اینکه آقایان میفرمایند که تکلیف ما نیست درقوهٔ مجریه مداخله کنیم عرض می کنم مداخله آن است که مخالفت بکنیم بارای وزیر لکن موافقت کردن با خیال او مداخله نیست و گمان میکنم که تکلیف مشروع ما است و اگر در یك همچه موردی با وزیر جنك فکری نکنیم پس کی خواهیم کرد ودیگر درلزوم این کمیسیون عرض نمی کنم .

حاج شیخ اسدالله - بنده عرض کردم و باز عرض خودم را مکرر میکنم (اگر وکلا با بنده مساعدت کنند) بنده نظرم هست که باوکلای فارس در زمانیکه با حکومت عین الدوله بود رفتیم پیش وزیر التماس کردیم اصرار کردیم او بعضی چیز ها بما پیشنهاد کرد وعاقبت نتیجه نداشت حالا بنده عرض می کنم که اگر بنا بود دراینموقع هم یکعده ازوکلا انتخاب و بروند خوب باشد یا بد اگر چه انشاءالله خوب است ولی اگر خدای نکرده یك وقتی سوء نتیجهٔ حاصل شد تمام تقصیر ها گردن ما می افتد و اگر

نتیجهٔ خوب حاصل شد ربطی به مجلس ندارد و راجع بما نیست.

ارباب کیخسرو - اینکه آقای حاج سید ابراهیم فرمودند که بنده بایشان ایراد کردم بنده ایراد نکردم که چرا وکلا ورقه فوق‌العاده انتشار دادند بنده عرض کردم که خوب بود اول استمداد به مجلس میکردند و مجلس نظریات خودش را معین میکرد آنوقت اگر مجلس کاری نتوانست بکند این ورقه را اشاعه می‌دادند دیگر اینکه این کمیسیونی که انتخاب میشود خوب است قسمی مداخله در اجرائیات نکند که فردا اگر یکنفر حاکم نالایقی را فرستادند بگویند بموجب تصویب کمیسیون بوده است.

عزالملک — بنده چون تصور میکنم که در عرایض بنده آن اثری که باید مرتب بشود نمی‌شود بآنجهت اینجا اظهار عقیده نمی کنم و اگر بخواهم عقیده خودم را عرض کنم شاید چهار کتاب بردارد

آقامیرزا ابراهیم فمی - آقای حاج شیخ اسدالله فرمودند که ما دخالت در اجرائیات نباید بکنیم بعد خودشان فرمودند که ما برای تعیین حاکم چندروز رفتیم والتماس کردیم دیگر اینکه در موقعی که امر نان یکقدری سخت شده بود ما یک عده را انتخاب کردیم که بروند در امر نان تفتیش کنند بنده عرض میکنم امر یک قسمت بزرگ مملکت که در کار آنش گرفتن است اهمیتش کمتر از امر نان نیست.

حاج شیخ اسدالله - عرض کردم رفتن ما نه بواسطه مداخله در اجرائیات بود ما رفتیم برای التماس کردن برای عجز کردن کی دخالت کردیم دخالت آنست که برویم آنجا وحاکم معین کنیم.

حاج آقا — بنده اول هم با این پیشنهاد مخالف نبودم و عقیده خودم را عرض کردم وحالا هم عرض می کنم که موقع از این چیزها گذشته است که ما بنشینیم اینجا واین مذاکرات را بکنیم اینکه فرمودند خوب بود اول از مجلس استمداد میکردیم عرض میکنم ما چهارماه بود که هرقسم توانستیم در مجلس گفتیم و فریادها کردیم و بیان موانع تعیین حکومت آنجا و سایر موانع را نمودیم و درخواست کردیم که زودتر از این ترتیبات جلوگیری شود و این خودش در معنی استمداد از مجلس بود بعد از آنی که گفتیم دیدیم نتیجه نبخشید نوشتیم و بملت اعلام کردیم و تکلیف خودمان را نزد موکلین خودمان رد کردیم و چنانچه عرض کردم بازهم تکرار میکنم که بنده هم با این پیشنهاد موافقم لکن این مطلب را نباید فراموش کرد و بیدار باشید که بعضی ها هستند که نقشه های بیجا می کشند و مداخله بیجا درقوای دولتی می کنند این را بنده امروز بی‌پرده میگویم واگر در کتاب آقای عزالملک نوشته شود اهمیتی ندارد.

حاج شیخ الرئیس - بنده هیچ حاضر نبودم که عرض بکنم و زحمتی بدهم ولی چون بعضی مذاکرات در اینجا شد که ناچارم چند کلمه عرض کنم اولا بعضی از نمایندگان اینجا اظهار میدارند که وکلا هر کدام ازهرنقطه وشهری انتخاب شده‌اند نماینده تمام ایران ووکیل (۲۵) کرور ملت غیور ایران میباشند ماهم اینرا میدانیم ولی برای اینکه دلسوزی کنیم بجای وکلای فارس وسایر وکلای دیگر عرض میکنم که مثلا درباب مازندران واهالی فارس که نماینده انتخاب کرده‌اند هیچ نظرشان باین نیست که از آقای حسنعلی خان هم حق وکالت بخواهند وآن وکیلی را که معین کرده‌اند تمام نیک و بد صفحه خودشان را نسبت بوکیلشان میدهند واو را مرجع میدانند مثلا درمازندران اگر یک امری واقع شود میگویند اگر شیخ الرئیس عرضه میداشت و کاری از دستش برمی‌آمد میرفت درمجلس فریاد میکرد گریبان میدرید وزورنامه نویسها می‌نوشتند تا بدانند که ما نطق وبیانی داریم این جواب ایشان اما اینکه میفرمایند که باید یک کمیسیونی معین شود برای اینکه بوزرا بیک اصطلاح فشار و بیک اصطلاح التماس وبیک اصطلاح باآنها مبادله افکار بکنند تمام اینها یک حرفهائی است بی مغز ویک هیکل هائی است بیروح مجلس چه وقت مساعدت بارئیس الوزراء کرد آنوقتی که شاید خیالش متزلزل بود که مجلس شاید باو اعتماد نداشته باشد ونمایندگان محترم آن اعتقاد واعتماد را باو ندارند وبامر رئیس قیام کردیم وبواسطه اکثریت قریب باتفاق (یعنی بغیر از یکی دونفر که قیام نکردند) اظهار اعتماد کردیم برئیس الوزرای خودمان حالا اگر بآن رئیس الوزراء اعتماد دارید اگر اورا خائن نمیدانید همین مساعدتی است که برای این رئیس الوزراء شده باید گفت اگر حاکم معین کرده اید چه از مرکز وچه از خارج مرکز چه مانعی دارید که الان اورا نمیخواهید بنده هیچ اعتقادی ندارم باین کمیسیون بفرمایش بعضی از آقایان باید دید که قصور درمقتضی است یاوجود مانع است اگر قصور درمجلس یانمایندگان است که بگویند فلان وکیل فلان نماینده یامثلا فلان کس مخالف است زیرا که میل ندارد آن حاکم برود واگر برود فردا میرود بالای منبر که عذر آن مخالف را بااحترام یاخدای نکرده به بی احترامی بخواهند وگر نه کمیسیون چه میکند وچه میگوید همین چیز هائی که شما وکلا درپرده میگوئید او بی پرده میگوید وبقدر یک جو بحال فارس وجنوب وتمام جهات اربعه ایران فایده ندارد مگر اینکه وزراء را بخواهید که موانع رابگویند وآن موانع را مطرح قرار بدهیم و مذاکره کنیم و اگر راجع بخودمان است رفع کنیم وبگوئیم حکومت این مملکت را معین کنید هر که میخواهد باشد بمن وشما چه برویم التماس کنیم التماس خیلی لفظ قبیحی است مقام وکلا را من آنقدر تقدیس میکنم که هرگز لفظ التماس بمقامشان نسبت نمیدهم که بگویم برای التماس پیش یک وزیری بروند.

حسینعلی خان — اولا بنده عرض کردم که موکلین باید بدانند عرض کردم ماوکلا باید این نکته را ملتفت باشیم که وقتی که میآئیم اینجا باید خودمان را نماینده تمام ایران بدانیم دیگر اینکه حاج سید ابراهیم فرمودند که این عده بروند وحاکم معین کنند بنده عرض کردم که این کمیسیون بهیچوجه نمیرود که حاکم معین کند بلکه عرض کردم این عده میروند که تأکید کنند دراینکه وزارت داخله زودتر حکومت آنجا رامعین نماید.

معاضدالملک - بنده با این پیشنهادی که کرده‌اند مخالف نیستم لکن این توضیحی راکه آقای حسینعلی خان داده مخالف قانون می دانم میفرمایند که اینکمیسیون برود از وزراء بخواهد که حاکم فلان محل رامعین کند بنده عرض میکنم قانون بما این اجازه را نداده است بلکه بما حق داده است که هر وقت تعین حکومت یک محلی را می‌خواهیم باید سئوال یااستیضاح کنیم وبگوئیم که این حاکم را معین کنند نه اینکه از طرف مجلس یک کمیسیونی معین شود و از آنها بخواهد که حکومت فلان جارا معین کنید حالا بخواهید بعنوان تفتیش کمیسیونی معین کنید و بفرستید که سئوال کنند از اینکه چرا حکومت فارس بتاخیر افتاده است آن ممکن است.

رئیس - مذاکرات کافی است رأی می گیریم کسانیکه موافقند با تعیین یک کمیسیون شش نفری بجهت اینکه بروند در امر حکومت فارس ودرتاخیر تعیین آن تفتیش کنند قیام نمایند (اغلب قیام نمودند و با کثریت تصویب شد).

در این موقع پیشنهادی از طرف آقای ادیب التجار قرائت شد این کمیسیون امر تفتیش رانسبت بسایر ولایات هم بعمل آورد چون مخالفی نداشت این تقاضا پذیرفته شد اوراق رأی برای انتخاب کمیسیون مزبور توزیع و اخذ شد آقای حاج میرزا رضاخان باقرعه آقایان آقاشیخعلی شیرازی و دکتر امیرخان و افتخارالواعظین رابرای استخراج آراء معین نمود.

رئیس - استخراج این آراء در بیرون می‌شود [مستخرجین باطاق دیگر رفتند].

رئیس - حالا قرعه کشیده می‌شود برای تعیین یکنفر بجای آقای آقا سید ابوالحسن که مستعفی هستند نیز آقای حاج میرزا رضا خان بقرعه آقایان ممتازالدوله حاج شیخ علی آقا شیخ محمد حسین یزدی را برای استقراع معین نموده چون اسامی آقایان علماء معرفین درمجلس حاضر نبود استقراع بجلسه آتیه موکول گردید.

رئیس - جلسه آتیه روز پنجشنبه ودستور آن دستور امروز است.

مجلس یک ساعت از شب گذشته ختم شد.

جلسه ۱۷۳

صورت مشروح روز پنجشنبه

هفتم شهر ذی قعدة الحرام ۱۳۲۸

مجلس دوساعت ونیم قبل از غروب آفتاب بریاست آقای ذکاءالملک تشکیل شد صورت مجلس روز سه شنبه را معاضد الملک قرائت نمود (غائبین جلسه قبل) آقایان قوام‌الاسلام - حاج میرزا آقا — آقاسید محمد رضا — آقاسید علی آقا — وامام جمعه بلاعذر غائب بودند — آقایان ممتازالدوله — شیخ رضا — دکتر اسمعیل خان - آقاسید حسین اردبیلی - افتخارالواعظین